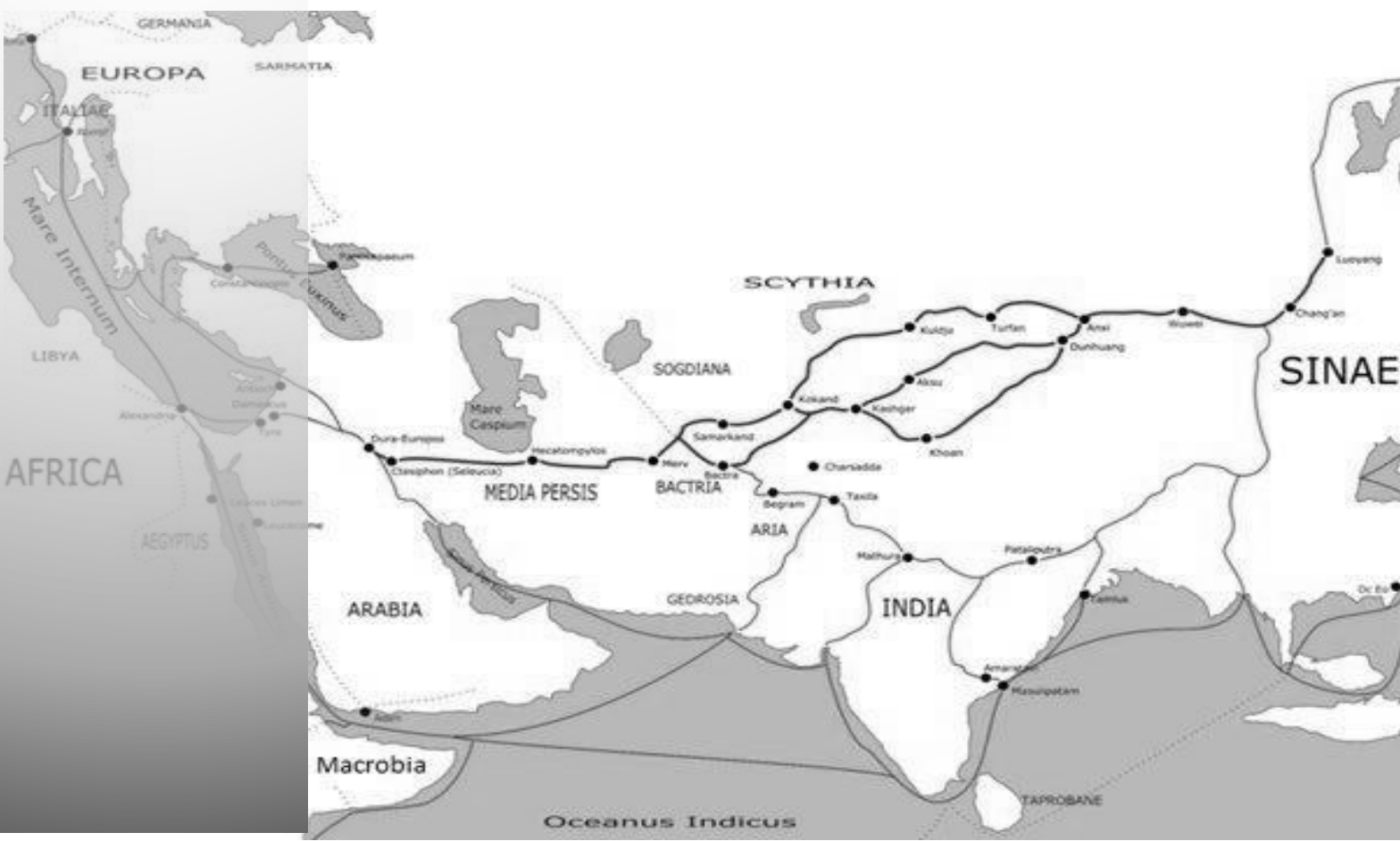

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

پتانسیل‌های ایران ذیل ابتکار کمربند و راه در دوران همه‌گیری کرونا

پتانسیل‌های ایران ذیل ابتکار کمربند و راه در

دوران همه‌گیری کرونا

اسفند 1399

گروه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی خارجی

تهیه‌کننده: دکتر فائزه مرادی حقیقی

ناظر علمی: دکتر حسن ثاقب

اظهار نظر کننده: دکتر محسن شریعتی‌نیا

بهره‌بردار: وزارت صنعت، معدن و تجارت

چکیده

از آثار فشارهای اقتصادی ناشی از تحریم، کاهش تاب‌آوری کشور در برابر حوادث غیرمترقبه مانند حوادث طبیعی و همچنین پدیده‌ای مانند شیوع بیماری کرونا طی یکسال اخیر است. همکاری با نهادهای بین‌المللی و کشورهای دارای اقتصاد قوی‌تر، به افزایش توانمندی و قدرت بازیابی اقتصاد کشور با اتکا به بهره‌مندی از پتانسیل‌های موجود در این نوع همگرایی‌ها، کمک می‌کند. با توجه به آلترناتیو شرایط تحریمی کشور مبنی بر تقویت همکاری‌های اقتصادی و تجاری با 15 کشور همسایه و همچنین چین و هند، ضروری است راهکارهای بهره‌مندی از پتانسیل‌های پروژه‌های کلانی مانند ابتکار «کمربند و راه» با محوریت چین، بطور جدی مورد توجه سیاستگذاران و برنامه‌ریزان کشور قرار گیرد. برخورداری از مزایای چنین همکاری‌هایی در وهله اول نیازمند رفع موانع تحریمی می‌باشد. اگرچه شکل‌دهی به روابط حداقلی با این کشورها با هدف دور زدن تحریم‌ها نیز به عنوان یک راه حل مقطعی در بسیاری از توافقات مورد توجه قرار دارد، اما آن‌چه در این گزارش مورد توجه است، لزوم رفع هر چه سریع‌تر موانع تحریمی در راستای تحقق پتانسیل‌هایی است که در پی همه‌گیری کرونا و برنامه‌های بین‌المللی کشوری نظیر چین پیگیری می‌شود؛ تا زمانی که این موانع مرتفع نگردد، علاوه بر این‌که مشکلات جاری فعلی تشدید می‌شوند، فرصت‌هایی از دست خواهند رفت که شاید جبران آن‌ها برای بدنه مدیریتی کشور تا مدت‌های طولانی امکان‌پذیر نباشد. مقامات چینی بر اساس یک برنامه بلندمدت، همکاری‌های خود با کشورهای منطقه از جمله ایران را در قالب توسعه همکاری با 65 کشور مسیر پروژه کمربند و راه دنبال می‌کنند. اگرچه این پروژه فرامرزی، همانند بسیاری دیگر از برنامه‌های بین‌المللی تحت تاثیر همه‌گیری کرونا و بحرانهای اقتصادی ناشی از آن قرار گرفته است؛ اما کشور چین به خوبی چالش‌های موجود را کنترل نموده است. از این رو، تلاش در جهت رفع هر چه سریع‌تر موانع تحریمی با هدف کسب جایگاه مناسب در ابتکار کمربند و راه امکان‌پذیری از امکانات جدید این طرح در حوزه زیرساخت‌های دیجیتال و بخش سلامت امری ضروری به نظر می‌رسد. گزارش حاضر ضمن تشریح توانمندی‌های اقتصادی چین در کنترل چالش‌های موجود، به بررسی و معرفی پتانسیل‌های پیش روی کشور ذیل ابتکار کمربند و راه در دوران همه‌گیری کرونا پرداخته است که خلاصه یافته‌ها به شرح زیر است:

1- قابلیت‌های کشور چین به عنوان مهم‌ترین شریک تجاری ایران در کنترل آثار سوء اقتصادی شیوع کرونا: پیش‌بینی مناسب اقدامات کشور چین برای ادامه روند توسعه ابتکار کمربند و راه، چشم‌انداز روشن‌تری از آینده این ابتکار و منافع احتمالی ایران مهیا می‌کند و می‌تواند در ساماندهی اقدامات موثر مدیریتی با هدف کاهش اثرات مخرب اقتصادی این بیماری در شرایط تحریم مفید باشد. طبق آمار وزارت بازرگانی چین، از ژانویه تا اگوست سال 2020، سرمایه‌گذاری مستقیم غیر مالی شرکت‌های چینی در 54 کشور شرکت‌کننده ابتکار کمربند و راه 11.8 میلیارد دلار بوده است که رشدی 31.5 درصدی را نسبت به مدت مشابه در سال گذشته ثبت کرده است. در حوزه قراردادهای بین‌المللی ساخت و ساز نیز در شش ماه اول 2020 کشور چین 2.936 قرارداد جدید با ارزشی معادل 72.95 میلیارد دلار با 61 کشور مشارکت‌کننده در ابتکار امضا کرده است. این کشور همچنین انقباض بیش از 6.8 درصدی رشد تولید ناخالص داخلی خود را در سه ماهه اول سال 2020 متوقف کرده و یک چرخش موفق 3.2 درصدی در رشد تولید ناخالص داخلی برای سه ماهه دوم سال را مدیریت کرده است.

2- زمینه‌های حضور ایران در زنجیره‌های تامین صنایع کشور چین: در حال حاضر سناریوی پیش روی چین در ساماندهی ابتکار کمربند و راه در عصر همه‌گیری، همکاری بیشتر با کشورهای کم‌تر توسعه یافته، با هدف کسب منافع حداکثری از طریق کمک به بهبود اقتصادی این کشورها می‌باشد؛ یکی از مهم‌ترین اقدامات در این راستا، تغییر ساختار زنجیره‌های تامین بواسطه عدم تمرکز تولید و سرمایه‌گذاری خارج از چین است که طی آن شرکت‌های چینی بخشی از عملیات خود را به کشورهای دیگر واگذار می‌کنند. بر این اساس، رایزنی با شرکت‌های کوچک و متوسط چینی در راستای ورود ایران به ساختار زنجیره‌های تامین و دریافت سرمایه از بخش‌هایی که با ریسک کمتری در برابر تحریم‌های آمریکا مواجه هستند، می‌تواند زمینه همکاری با این شرکت‌ها را فراهم می‌سازد.

3- پتانسیل‌های ایران در «راه ابریشم سلامت»: توسعه «راه ابریشم سلامت» از جمله اقدامات موفق چین در کنترل همه‌گیری کرونا است که کسب منافع حداکثری از شرایط ایجاد شده در عصر همه‌گیری مد نظر مدیران ابتکار می‌باشد. بازار بزرگ و گسترده محصولات بهداشتی و سلامت کشورهای حوزه ابتکار «کمربند و راه» یکی از مهم‌ترین دلایل سودمندی ورود فعال ایران به راه ابریشم سلامت به خصوص در دوره تحریم‌ها است. با توجه به اهداف پکن در توسعه راه ابریشم سلامت متأثر از همه‌گیری نظیر ایجاد ظرفیت و آموزش حرفه‌ای، کمک‌های پزشکی و مالی و تجارت و سرمایه‌گذاری در صنایع بهداشتی و استانداردهای دسترسی به بهداشت و دارو، ایران می‌تواند بخشی از نیازهای ساختاری خود در صنایع بهداشتی را مرتفع سازد و از نتایج مثبت آن در بخش‌های تجاری بویژه بازار 183 میلیارد دلاری محصولات مرتبط با کووید 19 بهره‌مند شود. اثرات عملیاتی این چشم‌انداز علاوه بر فراهم‌سازی مقدمات رونق بخش‌های تولیدی در حوزه بهداشت، منجر به ارتقاء کمی روابط و توسعه کیفیت صادرات با ارزش افزوده بالاتر برای ایران نیز خواهد شد.

4- پتانسیل‌های ایران در «راه ابریشم دیجیتال»: ابتکار «کمربند و راه» ایده ترکیب بخش‌های دیجیتال مانند ارتباطات از راه دور، زیرساخت‌های اینترنت و تجارت الکترونیکی را نیز در قالب راه ابریشم دیجیتال پیگیری می‌کند. یکی از راه‌های کاهش اثرات تحریم، افزایش مبادلات تجاری با شرکت‌های کوچک و متوسط می‌باشد که کمتر در تعامل مستقیم با آمریکا قرار دارند؛ دریافت امکانات ساختاری در این بخش موجب می‌شود که ایران امکان ارتباط و مبادلات بیشتری را با این بنگاه‌ها فراهم کند؛ در ضمن فراتر از تاثیرات کوتاه‌مدت این بهره‌مندی بر کاهش اثرات تحریم و رفع نیازهای مقطعی، ایران می‌تواند به کمک امکانات زیرساختی مهیا شده از سوی پکن در راه ابریشم دیجیتال، گستره روابط تجاری‌اش را در سطوح کیفی و کمی به واسطه مرتفع ساختن مشکلات بخش دیجیتال کشور نظیر کمبود بسترها و تجهیزات شبکه‌ای و ارتباطی لازم در بخش‌های زیرساختی وسعت بخشد و در نهایت توان تجاری کشور را در بلندمدت نیز ارتقاء دهد.

5- توصیه‌های سیاستی

- لزوم رفع چالش‌های ساختاری در حوزه اقتصاد سیاسی به واسطه اقداماتی نظیر احیای برجام و تصویب FATF با هدف تسهیل مبادلات مالی و امکان سرمایه‌گذاری ذیل ابتکار کمربند و راه در ایران با توجه به ضرورت‌های دوران همه‌گیری کرونا؛ شایان ذکر است که بدون احیای برجام، امکان چندانی برای سرمایه‌گذاری چین در ایران در قالب طرح کلان راه ابریشم وجود نخواهد داشت.
- تلاش در جهت تثبیت جایگاه ایران در برنامه‌های مالی ابتکار «کمربند و راه» با توجه به محدودیت منابع مالی این پروژه و همچنین اقدامات کنشگرانه و هدفمند سایر کشورها نظیر عربستان سعودی و روسیه در بهره‌مندی از این امکانات مالی؛
- انعقاد قراردادهای چندجانبه در شرایط تحریمی با کشور چین با توجه به انگیزه این کشور در مدیریت بحران کرونا در سطح جهانی در راستای بهره‌مندی از امکانات زیرساختی فراهم شده در ابتکار کمربند و راه؛
- برنامه‌ریزی برای توسعه همکاری با شرکت‌های کوچک و متوسط چینی با هدف بهره‌مندی از سیاست برون‌سپاری فعالیت‌ها ذیل استراتژی توسعه زنجیره‌های تامین چین در دو حوزه راه ابریشم سلامت و راه ابریشم دیجیتال؛
- ضرورت همکاری با کشور چین در حوزه تولید و تجارت ملزومات مقابله با این همه‌گیری به عنوان مقدمه‌ای برای ورود فعال ایران به راه ابریشم سلامت؛

فهرست مطالب

- ۱- مقدمه..... ۵
- ۲- شرایط اقتصادی حاکم بر ابتکار کمربند و راه در دوره همه‌گیری..... ۸
- ۳- سناریوهای اقتصادی پیش رو در واکنش به همه‌گیری کرونا..... ۱۰
 - ۳-۱- بهبود اقتصادی چین در پی آسیب‌های همه‌گیری کرونا..... ۱۱
 - ۳-۲- اثرات همه‌گیری بر توسعه زنجیره‌های تامین جهانی به کشورهای ابتکار کمربند و راه..... ۱۲
 - ۳-۳- اثرات ساختاری همه‌گیری بر روند پیگیری پروژه‌های ابتکار کمربند و راه..... ۱۳
 - ۳-۴- روند سرمایه‌گذاری‌ها در ابتکار کمربند و راه در دوران همه‌گیری کرونا..... ۱۴
 - ۳-۵- شرایط پیش روی ایران در روند پیش‌بینی سرمایه‌گذاری‌های آتی در ابتکار کمربند و راه..... ۱۶
- ۴- اقدامات آتی چین در پیش‌برد ابتکار کمربند و راه در دوران همه‌گیری و پتانسیل‌های ایران..... ۱۷
 - ۴-۱- توسعه راه ابریشم سلامت..... ۱۷
 - ۴-۲- توسعه راه ابریشم دیجیتال..... ۱۸
 - ۴-۳- افزایش مشارکت بخش خصوصی..... ۲۰
 - ۴-۴- توسعه همکاری‌های چندجانبه بین‌المللی در ابتکار کمربند و راه..... ۲۰
- ۵- چشم‌انداز آتی ابتکار کمربند و راه..... ۲۰
- ۶- پتانسیل‌های تجاری پیش روی ایران..... ۲۱
 - ۶-۱- برخورداری از امکانات تجاری راه ابریشم سلامت..... ۲۱
 - ۶-۱-۱- برخورداری از امکانات راه ابریشم سلامت بر اساس چالش‌های موجود در صنایع بهداشتی ایران..... ۲۲
 - ۶-۲- برخورداری از امکانات تجارت دیجیتال ذیل ابتکار کمربند و راه..... ۲۴
 - ۶-۲- برخورداری از امکانات تجارت دیجیتال ذیل ابتکار کمربند و راه..... ۲۴
- ۷- توصیه‌های سیاستی..... ۲۷
 - ۷-۱- ضرورت کسب منافع مالی از کانال‌های مالی تعیین شده در ابتکار با هدف تعریف جایگاه ثابت و ویژه برای ایران در برنامه‌های مالی این پروژه با چشم‌مانداز رفع موانع تحریمی..... ۲۷
 - ۷-۲- لزوم بهره‌مندی از امکانات زیرساختی فراهم شده در ابتکار کمربند و راه به کمک انعقاد قراردادهای چندجانبه در شرایط تحریمی با کشور چین به عنوان داوطلب مدیریت و رهبری چالش‌های جهانی همه‌گیری..... ۲۸
 - ۷-۳- اهمیت کسب جایگاه از سوی ایران در استراتژی توسعه زنجیره‌های تامین چین به کشورهای ابتکار کمربند و راه در شرایط توسعه امکانات دیجیتال در دوره همه‌گیری کرونا..... ۲۸
 - ۷-۴- لزوم رفع چالش‌های ساختاری در حوزه اقتصاد سیاسی به واسطه اقداماتی نظیر احیای برجام و تصویب FATF با هدف تسهیل امکان سرمایه‌گذاری ذیل ابتکار کمربند و راه در ایران با توجه به ضرورت‌های دوران همه‌گیری..... ۲۸
 - ۷-۵- ضرورت ورود فعال ایران به راه ابریشم سلامت در راستای مرتفع نمودن نیازهای ساختاری در حوزه بهداشت و سلامت و توسعه توانمندی اقتصادی و تجاری ایران در این بخش..... ۲۹

۶-۷- لزوم برخورداری از امکانات راه ابریشم دیجیتال ابتکار کمربند و راه با هدف تجهیز زیرساخت‌های این بخش و	
برخورداری از مزایای اقتصادی و تجاری آن برای ایران	۲۹
منابع و مآخذ	۳۱

مقدمه

با خروج آمریکا از برجام و بازگشت مجدد تحریم‌ها در ابعاد مختلف، ذیل سیاست فشار حداکثری بر ایران طی دو سال گذشته، امکان برخورداری از منافع اقتصادی در قالب همکاری‌های بین‌المللی برای ایران بسیار محدود شده است. با توجه به چنین شرایطی، نیاز است تا در راستای کسب منافع حداکثری، دو نکته مورد توجه ویژه قرار گیرد؛ از یک سو، بسیاری از قراردادهای تجاری و معاهدات اقتصادی میان کشورها ذیل ابتکار کمربند و راه، به خصوص برای کشورهای تحت تحریمی نظیر روسیه که یکی از فعال‌ترین کشورها در حوزه برخورداری از تسهیلات تجاری و زیرساختی این ابتکار می‌باشد، نشان از محدودیت منابع و فرصت اندک ایران دارد. در عین حال اقدامات ترکیه در فعال سازی کریدور آسیای مرکزی و کم‌رنگ نشان دادن توانمندی‌های لجستیکی قابل تحقق ایران تحت تحریم را نیز می‌توان در قالب زنگ خطری برای از دست رفتن فرصت‌هایی دانست که به واسطه بسیاری از مشکلات ساختاری در کنار محدودیت‌های تحریمی از ایران سلب شده است. به نظر می‌رسد که توصیه‌ی ورود فعال ایران به این ابتکار در وهله اول، توصیه‌ای بر لزوم رفع موانع تحریمی در راستای از دست رفتن فرصت‌های اقتصادی در شرایطی باشد که محدودیت منابع و کنشگری فعالانه رقبای منطقه‌ای، بر اهمیت ورود فعالانه به این ابتکار افزوده است. در واقع هدف این گزارش را می‌توان ارائه چشم‌اندازی شفاف و کاربردی از وضعیت فعلی ابتکار کمربند و راه و پتانسیل‌های جدید ایجاد شده در آن به واسطه شرایط ناشی از همه‌گیری کرونا دانست که ادامه روند فعلی تحریم‌ها و عدم اقدام مناسب و عاجل برای مرتفع ساختن آن‌ها یک فرصت سوزی بزرگ با هزینه‌های بالا برای جبران آن در آینده‌ای نه چندان دور محسوب می‌شود؛ چرا که محدودیت منابع و کنشگری فعالانه رقبای منطقه‌ای ایران، فرصت برخورداری از امکانات فعلی را از ایران خواهد گرفت که این مسئله را می‌توان آسیبی جدی به منافع ملی تفسیر نمود. از سویی دیگر، با وجود این موانع تحریمی، در صورتی که بتوان ایران را به عنوان یک شریک استراتژیک با برنامه‌های بلندمدت ساختاری در راستای ورود فعال به ابتکار کمربند و راه معرفی نمود، می‌توان برای کشور چین منافع استراتژیک در همکاری با ایران ذیل این ابتکار تعریف کرد؛ چنین سیاستی می‌تواند علاوه بر افزایش امکان همکاری سایر کشورها با ایران تحت تحریم به دلیل منافع ساختاری، موجبات کاهش اثرات تحریم و برخورداری از تسهیلات این طرح را مهیا نماید. در حال حاضر نیز مسئله همه‌گیری کرونا و اثرات اقتصادی آن، پتانسیل همکاری بیشتر برای ایران به دلایلی نظیر تاکید ویژه چین بر بخش‌های سلامت و دیجیتال در این ابتکار مهیا کرده است.

ابتکار کمربند و راه به عنوان یک پدیده فرامرزی در برابر بحران ناشی از همه‌گیری COVID-19 آسیب پذیر می‌باشد. درصد قابل توجهی از پروژه‌های ابتکار کمربند و راه نظیر کریدورهای تجاری و لجستیکی ماهیتی فرامرزی دارند که اختلال در روند آن‌ها به معنای آسیب‌پذیری ابتکار در سطوح کلان خواهد بود. اثرات منفی COVID-19 بر ابتکار کمربند و راه می‌تواند بر اجرای بی نقص و کارآمد پروژه‌های آن اثرگذار باشد. این آسیب‌ها را می‌توان در بخش‌های مختلف مشاهده نمود:

1- مسافرت و حمل و نقل مرزی در حال حاضر با محدودیت‌های متعددی روبرو است. از آنجا که ابتکار کمربند و راه، تا حدود زیادی در حوزه گسترش امکان جابجایی کالاها، خدمات و مردم تعریف و عملیاتی شده است، ایجاد چنین محدودیت‌هایی به واسطه ایجاد زمینه‌های انقباض تجارت، سرمایه‌گذاری و حمل و نقل مسافر، ضربه مستقیمی به ابتکار وارد خواهد کرد. خسارت سنگینی که هم اکنون به زنجیره‌های ارزش جهانی وارد شده است، بر تأثیر منفی جابجایی‌های مرزی کالاها افزوده است.

2- مسئله بعدی مربوط به نگرانی‌ها در حوزه بدهی و ثبات مالی کشورهای دریافت‌کننده کمک در ابتکار کمربند و راه می‌باشد. بسیاری از کشورهای دریافت‌کننده کمک‌های اقتصادی در جرگه کشورهای کم‌درآمد با رشد اقتصادی ناپایدار هستند. بنابراین گسترش بحران‌های اقتصادی ناشی از شیوع کرونا می‌تواند بحران بدهی را در این کشورها عمیق‌تر کند.

3- با توجه به چالش‌های اقتصاد چین در پی همه‌گیری کرونا، این نگرانی وجود دارد که منابع مالی کمتری نسبت به دوران پیش از این همه‌گیری برای تأمین اعتبار پروژه‌های ابتکار در دسترس باشد؛ پروژه‌هایی که نه تنها سرمایه‌بر هستند، بلکه به امتیازات ویژه مالی (منابع مالی ارزان، بلند مدت و در دسترس) نیاز دارند؛ اما در حال حاضر، بخشی از منابع مالی چین برای تحریک اقتصاد ملی خود در کوتاه مدت اختصاص پیدا خواهد کرد که تردیدهایی را در حوزه روند آتی سرمایه‌گذاری چین در این شرایط ایجاد می‌کند. کاهش میزان سرمایه‌گذاری چین در 6 ماه نخست 2020 که در ادامه به آن پرداخته شده است، گواهی بر این مدعا می‌باشد.

4- بسیاری از پروژه‌های ابتکار کمربند و راه از طریق پیمانکاران چینی در خارج از کشور و دهها هزار کارگر چینی در خارج از کشور در حال اجرا می‌باشند. در حال حاضر چنین نیروی کار خارجی بزرگی از نظر استقرار و حرکت مرزی با موانع متعددی روبرو می‌باشد.

5- مقوله چند جانبه‌سازی ابتکار کمربند و راه در سال 2019 آغاز شده است و به نظر می‌رسد که اولین نتایج مهم آن در سال 2020 محقق شود. تحت فرایند چند جانبه‌سازی، انتظار می‌رفت که بسیاری از موسسات مالی بین‌المللی با بودجه بالایی وارد بازی شوند (به عنوان مثال بانک جهانی، بانک توسعه آسیایی، بانک توسعه اسلامی، بانک سرمایه‌گذاری زیرساخت آسیایی، بانک توسعه جدید بریکس، بانک توسعه بین‌المللی امریکایی، صندوق توسعه پایدار اروپا¹) و در تأمین بار مالی ایجاد زیرساخت‌ها با چین مشارکت کنند. در شرایط بحرانی فعلی، سازمان‌های مالی بین‌المللی، منابع مالی و انسانی خود را برای مبارزه با بحران به کار می‌گیرند؛ بنابراین منابع مورد نیاز برای پروژه‌های طولانی مدت زیرساختی محدود می‌شود (Vinokurov, 2020).

¹ World Bank, ADB, IsDB, AIIB, NDB, IADB, EFSD

پتانسیل‌های ایران ذیل ابتکار کمربند و راه در دوران همه‌گیری کرونا

با توجه به پیش‌بینی امکانات گسترده ساختاری این ابتکار برای ایران و توصیه بسیاری از کارشناسان برای ورود فعال ایران به این طرح، ارزیابی پتانسیل‌ها و تهدیدهای این ابتکار در پی همه‌گیری کرونا با هدف ترسیم چشم‌اندازی واقع‌گرایانه نسبت به وضعیت فعلی این طرح و برنامه‌ریزی مناسب جهت کسب منافع حداکثری برای ایران تحت تحریم، ضروری به نظر می‌رسد.

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

شرایط اقتصادی حاکم بر ابتکار کمربند و راه در دوره همه‌گیری

با توجه به آسیب‌پذیری اقتصاد ایران در هم‌زمانی شیوع کرونا و محدودیت‌های تحریمی، به نظر می‌رسد کشوری قابلیت همکاری با ایران را داشته باشد که بهتر از بقیه کشورها از پس مدیریت چالش‌های اقتصادی ناشی از این همه‌گیری برآمده است. اگرچه شیوع این بیماری و محدودیت‌های اقتصادی ناشی از آن بر بسیاری از پروژه‌های بین‌المللی از جمله ابتکار کمربند و راه اثر گذاشته است، اما با توجه به آمار این حوزه و عملکرد اقتصادی چین در این دوره، می‌توان این ابتکار را یکی از موفق‌ترین پروژه‌های بین‌المللی دانست که قابلیت منتفع شدن ایران در آن بیش از سایر همکاری‌های منطقه‌ای مهیا می‌باشد. در واقع تمسک به گسترش روابط با کشورهای منطقه به عنوان تنها آلترناتیو دوره تحریم، فرصت اقدامات کلیدی و اثرگذار ساختاری را از بدنه مدیریتی و اجرایی کشور سلب می‌کند؛ اما اقدام برای ورود به پروژه موفق کمربند و راه را می‌توان سیاستی اثرگذار در کاهش اثرات تحریم در نظر گرفت. در حال حاضر نیز تسهیلات حوزه سلامت و بخش دیجیتال در این ابتکار را می‌توان در قالب پتانسیل‌های نوظهور این ابتکار برای مقابله موثر با اثرات اقتصادی مخرب این همه‌گیری در نظر گرفت که پس از بررسی وضعیت اقتصادی فعلی ابتکار، بیشتر به آن پرداخته شده است.

طبق برآورد وزارت بازرگانی چین، حجم کل تجارت کالا بین چین و کشورهای ابتکار از حدود 1 تریلیون دلار در سال 2013 به 1.34 تریلیون دلار در سال 2019 افزایش یافته است. سهم کشورهای ابتکار از کل تجارت چین در سال 2019 نیز به تقریباً 30 درصد رسیده است.

Source: (Xiao, 2020)

طبق ارزیابی‌های مؤسسه امریکن انترپرایز¹، قراردادهای سرمایه‌گذاری و ساخت و ساز مستقیم چین با کشورهای ابتکار از سال 2013 به بیش از 900 میلیارد دلار رسیده است. در سه ماه اول سال 2020 نیز ارزش کل پروژه‌های جدید کمربند و جاده از 25 میلیارد دلار فراتر رفته است (Xiao, 2020).

طبق داده‌های وزارت بازرگانی چین، از ژانویه تا آگوست سال 2020، سرمایه‌گذاری مستقیم غیر مالی شرکت‌های چینی در 54 کشور شرکت کننده ابتکار کمربند و راه، 11.8 میلیارد دلار بوده است که رشدی 31.5 درصدی را نسبت به مدت مشابه در سال گذشته ثبت کرده است. البته سرمایه‌گذاری مستقیم مالی در این دوره نسبت به مدت مشابه در سال قبل روندی کاهشی را ثبت کرده که در بخشی مجزا به آن پرداخته شده است. میزان سرمایه‌گذاری مستقیم غیر مالی، 17.2 درصد از کل سرمایه‌گذاری مربوط به این دوره را به خود اختصاص داده است که 4.8 درصد نسبت به سال گذشته افزایش داشته است. مقصد اصلی این سرمایه‌گذاری‌ها سنگاپور، اندونزی، لائوس، ویتنام، کامبوج، مالزی، تایلند، قزاقستان، امارات متحده عربی و میانمار هستند.

در حوزه قراردادهای بین‌المللی ساخت و ساز نیز در شش ماه اول 2020 کشور چین 2.936 قرارداد جدید را با 61 کشور شرکت کننده در ابتکار امضا کرده است که با ارزش 72.95 میلیارد دلار آمریکا، کاهشی 6.2 درصدی را نسبت به مدت مشابه در سال گذشته را تجربه کرده است. این قراردادها 54 درصد از کل قراردادهای بین‌المللی ساخت و ساز چین در این دوره را تشکیل می‌دهند. ارزش کار انجام شده نیز 46.02 میلیارد دلار آمریکا است که 7.8 درصد نسبت به مدت مشابه سال گذشته کاهش داشته است (China's Ministry of Commerce, 2020).

آمار این وزارتخانه در مورد همکاری در بخش خدمات نیروی کار خارج از کشور چین نیز از ژانویه تا ژوئن 2020 نشان می‌دهد که انواع مختلف کارگران اعزامی به خارج از چین در نیمه اول سال جاری بالغ بر 133000 نفر بوده است که 10 هزار و 200 نفر نسبت به سال گذشته کاهش داشته است. از این میان، تعداد کارگران اعزامی برای پروژه‌های قراردادی 73000 نفر و برای همکاری‌های کارگری 60,000 نفر بوده است (China's Ministry of Commerce, 2020).

با گسترش ویروس کرونا در سطح جهانی، بسیاری از کشورها اقداماتی را در حوزه قرنطینه و محدودیت‌های مرتبط با تردد انجام داده‌اند. این اقتصادها به دلیل افت شدید فعالیت اقتصادی‌شان متحمل خسارات بی‌سابقه‌ای شده‌اند. شوک وارده به تولید ناخالص داخلی جهانی و محدودیت‌های بودجه‌ای، با توجه به سیستم‌های بهداشتی کمتر توسعه یافته و سطح بدهی بالاتر، تأثیر بزرگ‌تری بر کشورهای کم‌تر توسعه یافته خواهد داشت. اگرچه تأثیر همه‌گیری Covid-19 در رشد اقتصاد جهانی و تعاملات تجاری آتی همچنان نامشخص است، اما در این جا سعی شده است تا اثرات اقتصادی این بحران بر ابتکار کمربند و راه مورد بررسی قرار گیرد.

¹ Enterprise American Institute

اقتصاد داخلی چین طی سه ماهه اول سال 2020 به دلیل شیوع ویروس کرونا 6.8 درصد منقبض شده است. با وجود آن که ذخایر ارزی چین طی این دوره ثابت مانده است، مشخصاً این کشور در کوتاه مدت به شکل فزاینده‌ای بر موضوعات داخلی تمرکز خواهد کرد.

به نظر می‌رسد که چین برای ادامه روند فعالیت ابتکار، طیف گسترده‌ای از گزینه‌های تأمین مالی و پروژه‌های چند جانبه را مورد توجه قرار خواهد داد. گزینه‌های مختلف مالی با مشارکت سهامداران متعدد در پروژه‌های ابتکار می‌تواند مدیریت این پروژه را بهبود بخشد و وابستگی آن به سرمایه چین را کاهش دهد.

تأمین مالی و مشارکت بخش خصوصی در ابتکار کمربند و راه حتی قبل از همه‌گیری نیز نقش فزاینده‌ای در پروژه‌های ابتکار داشته است. بنابراین انتظار می‌رود که شرایط فعلی سرعت این روند را افزایش دهد. در مارس 2019، وزارت دارایی چین تفاهم‌نامه‌ای را با چندین بانک توسعه چندجانبه با هدف ایجاد یک مرکز همکاری چندجانبه برای امور مالی توسعه ابتکار کمربند و راه امضا کرد. تا سال 2019، 27 درصد از کل بودجه پروژه‌های ابتکار کمربند و راه از بخش خصوصی یا شرکت‌های ذکر شده در فهرست عمومی تأمین شده است؛ اگر چه این رقم بسیار کمتر از 46 درصد بودجه نهادهای دولتی است، اما انتظار می‌رود با رشد تعداد پروژه‌های چند جانبه و حرکت چین به سمت چند جانبه سازی، نقش بخش خصوصی در تأمین مالی ابتکار گسترش یابد.

سناریوهای اقتصادی پیش رو در واکنش به همه‌گیری کرونا

بررسی پیش‌بینی‌های کارشناسی صورت گرفته از واکنش‌های آتی کشورها به همه‌گیری کرونا، می‌تواند در ساماندهی اقدامات موثر مدیریتی با هدف کاهش اثرات مخرب اقتصادی این بیماری در شرایط تحریمی مفید باشد؛ چرا که پیش‌بینی مناسب اقدامات کشور چین برای ادامه روند توسعه ابتکار کمربند و راه، چشم‌انداز روشن‌تری از آینده این ابتکار و منافع احتمالی ایران مهیا می‌کند.

اولین سناریو، بازیابی آسان شرایط است که در آن، موسسات مالی آسیب دیده و همچنین پروژه‌هایی نظیر ابتکار کمربند و راه که هم‌اکنون نیز استراتژی‌هایی را برای بهبودی پیگیری می‌کنند، موفق شده و شرایط را ساماندهی کنند.

سناریوی دوم با همکاری بیشتر کشورهای پیشرفته در کمک به بهبودی کشورهای کم‌تر توسعه یافته تعریف می‌شود؛ در واقع عدم توانایی برخی کشورها در ساماندهی شرایط اقتصادی‌شان که ناشی از همه‌گیری کرونا بوده است، با کمک کشورهای نظیر چین ذیل ابتکار کمربند و راه، هماهنگ و پیگیری می‌شود. البته این سناریو با توجه به شرایط وخیم کشورهای توسعه یافته‌ای نظیر آمریکا در کنترل بیماری، ممکن است با دشواری‌هایی زیادی روبرو باشد؛ چرا که ممکن است این کشورها خود متحمل خسارات اقتصادی زیادی شده باشند و اقتصاد آن‌ها مانند قبل از همه‌گیری کارایی لازم را از خود نشان ندهد. البته به نظر می‌رسد که کشور چین شرایط مطلوب‌تری در بازسازی اقتصادی خود در دوران همه‌گیری از خود نشان داده است.

سناریوی سوم بدترین حالت ممکن برای هر کشور است. به این معنی که گسترش COVID کاهش پیدا نمی‌کند و واکسن‌ها نتایج مورد نظر را به بار نخواهند آورد؛ در نتیجه شرایط محدودیت و قرنطینه به احتمال بالا تمدید می‌شود. پاسخ‌های طبیعی به موارد فوق‌الذکر این است که اقتصاد جهان آسیب بیشتری ببیند و ناآرامی‌های اجتماعی حداقل در کشورهای فقیر و در حال توسعه افزایش یابند.

با توجه به سه سناریوی فوق‌الذکر این سوال مطرح می‌شود که موسسات و پروژه‌های بین‌المللی (که توسط دولت‌ها تأمین مالی می‌شوند) تا چه اندازه و با چه کیفیتی می‌توانند به بهبود اقتصادی سایر کشورها کمک نمایند. قبل از همه‌گیری کرونا، صحبت‌هایی در رابطه با منابع مالی مورد نیاز آسیا برای کاهش شکاف توسعه وجود داشت. همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد، بانک توسعه آسیا از حدود 26 تریلیون دلار نیاز مالی تا سال 2030 صحبت کرده است تا کشورهای آسیایی بتوانند نیازهای توسعه‌ای خود را مرتفع سازند. در حال حاضر برخی از کشورهای ابتکار کمربند و راه، مانند جیبوتی، قرقیزستان، لائوس، مالدیو، مغولستان، مونتنگرو، پاکستان و تاجیکستان از قبل نیز به تأمین کنندگان مالی این ابتکار بدهکار هستند. با توجه به این که اقتصاد این کشورها به دلیل هزینه‌های هنگفتی که در طی همه‌گیری انجام شده تحت تأثیر قرار گرفته است، سوال مهم این خواهد بود که کشور چین چگونه می‌خواهد از سرمایه‌گذاری‌های خود در این کشورها که از نظر اقتصادی بسیار پرهزینه هستند محافظت کند؛ سناریوهای فوق‌الذکر بر مبنای اقدامات کنونی کشورها مطرح شده است. بر این اساس، به نظر می‌رسد که کشور چین با عملکردی موفق در کنترل اثرات این همه‌گیری که در ادامه به آن اشاره شده است، ابتکار کمربند و راه را با پیگیری دو سناریوی اول از بحران کرونا با موفقیت عبور خواهد داد و این نکته می‌تواند برای اقتصاد ایران منشاء اثر در نظر گرفته شود.

بهبود اقتصادی چین در پی آسیب‌های همه‌گیری کرونا

پس از همه‌گیری ویروس کرونا و آسیب‌های اقتصادی ناشی از قرنطینه‌های جهانی، چین توانست انقباض بیش از زیر 6.8 درصدی رشد تولید ناخالص داخلی خود را در سه ماهه اول سال 2020 متوقف کرده و یک چرخش موفق 3.2 درصدی رشد تولید ناخالص داخلی را برای سه ماهه دوم سال مدیریت کند. چین در شرف دستیابی به نرخ رشد سالانه دو تا سه درصدی است و این رقم بالاتر از رشد یک درصدی پیش‌بینی شده صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی در اوایل سال می‌باشد. این فرایند چین را از انتظارات رشد سالانه منفی برای همه اقتصادهای بزرگ متمایز می‌کند. برخی از ناظران استدلال می‌کنند که نرخ رشد رسمی چین بیش از اندازه واقعی بیان شده است، اما فروش داخلی این کشور در حال بهبود است و صادراتش در ژوئن سال 2020 در مقایسه با کاهش 16 درصدی تجارت جهانی، نیم درصد افزایش یافته است که نشان می‌دهد اقتصاد چین در حال جبران آسیب‌های اقتصادی ناشی از همه‌گیری می‌باشد. نیکلاس لاردی¹ به عنوان یکی از مراجع آمار اقتصادی چینی از موسسه اقتصاد بین‌المللی پیترسون² تخمین می‌زند که اقتصاد چین در سال 2021 می‌تواند 10 درصد بزرگتر

¹ Nicholas Lardy

² Peterson Institute for International Economics

از سال 2019 باشد، در حالی که ایالات متحده، کانادا، ژاپن و اقتصادهای بزرگ اروپایی در حال کوچک شدن هستند. چین برای دستیابی به این بهبود اقتصادی از همه ابزارهای اقتصاد کلان در دسترس خود استفاده کرده است، از جمله بودجه محرک، کاهش نرخ بهره، تخفیف مالیاتی و حمایت از بنگاه‌های اقتصادی بزرگ دولتی. اما ذکر این نکته ضروری است که علاوه بر این سیاست‌های دولت مرکزی، چین دارای مزایای جمعیتی و حاکمیتی محلی است که تقلید از آن‌ها را برای سایر کشورها دشوار می‌کند. البته چین بازگشت سریع اقتصادی خود را مدیون قدرت خرید داخلی طبقات متوسط 500 تا 700 میلیونی خود است. سیاست‌های بازبازی پس از COVID-19 جمعیت عمدتاً شهرنشین را هدف قرار داده است. ارتباطات دیجیتال و عادات استفاده از تلفن همراه در این جمعیت عظیم باعث افزایش خریدهای آنلاین و مصرفی به ارزش 19 میلیارد RMB (2.7 میلیارد دلار) از طریق سیستم عامل‌های دیجیتال شده است که می‌تواند مکان‌ها و صنایع خاصی را هدف قرار دهد (Hendrischke, 2020).

به نظر می‌رسد که کشور چین در پی راه‌اندازی استراتژی سلامت و بهداشت در ابتکار کمربند و جاده به عنوان یک ابزار مفید در توسعه ابتکار باشد تا کمک‌هایش در این حوزه ساماندهی شده و ذیل ابتکار هماهنگ شوند. در حال حاضر چین با ارائه کمک 30 میلیون دلاری به سازمان جهانی بهداشت و ارسال تجهیزات پزشکی به کشورهایی مانند ایران، عراق، ایتالیا، پاکستان، لائوس و فیلیپین، انتقال دانش پزشکی خود به کشورهای درگیر با همه‌گیری و یا وعده کمک 2 میلیارد دلاری به اقتصادهای در حال ظهور برای مقابله با بحران (18 می 2020 در سازمان جهانی بهداشت) در پی نمایش مهارت‌های رهبری خود در یک بحران جهانی و افزایش قدرت نرم کشورش می‌باشد. به نظر می‌رسد که کشور چین در کنترل همه‌گیری و بهبود وضعیت اقتصادی خود، نقش قابل قبول‌تری را نسبت به دیگر کشورهای توسعه یافته نظیر ایالات متحده در اقتصاد داخلی و بین‌المللی ایفا کرده باشد (Gagu, 2020).

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

اثرات همه‌گیری بر توسعه زنجیره‌های تامین جهانی به کشورهای ابتکار کمربند و راه

یکی از عوامل بسیار مهمی که به احیای اقتصاد چین کمک شایانی نموده است را می‌توان در تغییر ساختار زنجیره‌های تامین جست‌وجو کرد. تغییر در زنجیره‌های تامین، چین را به مصرف‌کنندگان خارجی نزدیک می‌کند. به طور کلی، تجدید ساختار در زنجیره‌های تامین جهانی چندین سال است که ادامه دارد، اما این فرایند با شیوع همه‌گیری سرعت گرفته است. کشورهایی که از تجزیه زنجیره تامین متمرکز چین بهره‌مند می‌شوند، علاوه بر کشورهای همسایه در آسیای شرقی و جنوب شرقی، شامل کشورهای در حال توسعه ابتکار کمربند و راه می‌شود. فرایند عدم تمرکز تولید به دو صورت اتفاق می‌افتد؛ یکی توسط سرمایه‌گذاران خارجی در چین است که بخشی از ظرفیت خود را در راستای ایجاد جایگزینی برای چین در شرایط خاص، به کشورهای همسایه منتقل می‌کنند. راه دیگر سرمایه‌گذاری خارج از چین این است که طی آن شرکت‌های چینی بخشی از عملیات خود را به کشورهای دیگر نظیر کشورهای فعال در ابتکار کمربند و راه واگذار کنند. این فرایند برای مدتی در حال اجرا می‌باشد؛ به

عنوان مثال شرکت‌های چینی با برون‌سپاری حسابداری یا مدیریت منابع انسانی خود به مالزی یا امکانات تولید به ویتنام یا کامبوج به این روند شکل داده‌اند. این یک روند در حال ظهور است که طی آن تولیدکنندگان چینی تولید خود را به مصرف‌کنندگان در کشورهای توسعه یافته و یا در حال توسعه نزدیک کنند؛ به نظر می‌رسد به محض دسترسی گسترده به فناوری G5 در این کشورها و توسعه امکانات دیجیتال، این روند تسریع خواهد شد (Hendrischke, 2020).

اثرات ساختاری همه‌گیری بر روند پیگیری پروژه‌های ابتکار کمربند و راه

در ماه‌های گذشته، بسیاری از پروژه‌های در حال انجام ابتکار کمربند و راه به تعویق افتاده و یا متوقف شده‌اند؛ چرا که به دلیل محدودیت‌های تردد بین کشورها، کارگران چینی دیگر قادر به سفر به کشورهای ابتکار نظیر پاکستان، میانمار و مالزی برای ادامه ساخت پروژه‌های زیربنایی نبوده‌اند؛ همچنین امضای برخی قراردادهای برای آغاز پروژه‌ها مانند قطار سریع‌السیر تایلند در بخش بانکوک-ناخون-راتچسیما نیز به تأخیر افتاده است. واکنش بسیاری از مدیران شرکت‌های فعال در ابتکار، نظیر شرکت هاربین الکتریک¹ (یکی از بزرگترین شرکت‌های ساختمانی جهان در حوزه زیرساخت‌های انرژی) و یا شرکت ملی ماشین‌آلات² نسبت به اثرات همه‌گیری بر پایه افزایش حمایت‌ها در راستای ادامه روند همکاری‌ها در توسعه پروژه‌های زیرساختی بوده است.

با وجود اثرات منفی بحران همه‌گیری بر روند پیگیری پروژه‌های ابتکار، در همین دوران قراردادهای جدیدی نظیر پروژه 3 میلیارد دلاری راه آهن سریع‌السیر بوداپست-بلغراد با تامین مالی اگزیم بانک³ چین نیز به امضا رسیده است که نشان از ادامه روند همکاری‌ها با وجود چالش‌های ناشی از همه‌گیری دارد.

در سال 2020 با وجود همه‌گیری کرونا، ابتکار کمربند و راه و اهدافش همچنان و به شکلی ویژه مورد توجه حکام چینی قرار دارد. طبق داده‌های آخرین نشست سالانه کمیته ملی کنفرانس مشورت سیاسی خلق چین⁴ به عنوان یک نهاد مشورتی سیاسی در جمهوری خلق چین و یکی از بخش‌های مرکزی حزب کمونیست در 28 می 2020، این ابتکار و نحوه مدیریت آن در موارد و بخش‌های ذیل مورد توجه قرار گرفته است:

- توسعه زیرساخت‌های بنیادین به ویژه در در بخش حمل و نقل جاده‌ای، ریلی و آبی و همچنین بنادر خشک و مرطوب که به تسریع تجارت کمک می‌کنند مورد توجه جدی قرار خواهد داشت تا دسترسی استراتژیک چین به سایر نقاط جهان از طریق کریدورهای اقتصادی محقق گردد؛
- توسعه مناطق آزاد تجاری با ویژگی‌های چینی؛

¹ Harbin Electric Group

² National Machinery Group

³ Exim Bank

⁴ Chinese People's Political Consultative Conference

- تسریع در راه‌اندازی جاده ابریشم دیجیتال به کمک سرمایه‌گذاری‌های بیشتر در شبکه‌های 5G در چین و سایر کشورهای ابتکار؛
- توسعه جاده ابریشم سلامت و بهره‌مندی از این ابزار به عنوان بخشی از راهکارهای منجر به توسعه؛
- تثبیت و توسعه استانداردهای قانونی مورد نظر چین و سازوکارهای همکاری دوجانبه و چند جانبه برای غلبه بر اختلافات قانونی در کشورهای فعال در ابتکار با هدف تسریع جریان تجارت و تثبیت موقعیت چین به عنوان تنظیم‌کننده استانداردها و قوانین؛
- افزایش تمرکز به توسعه سبز با تاکید بر کاهش آلودگی هوا، خاک و آب؛
- گسترش مشارکت اقتصادی منطقه‌ای و توافقنامه‌های تجارت آزاد چین با کشورهای ابتکار با هدف ترغیب سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی و خصوصی در این کشورها در دوران همه‌گیری؛ و
- تقویت همکاری‌های بین‌المللی ذیل ابتکار کمربند راه با هدف ادامه روند توسعه زیرساخت‌ها در کشورهای کمتر توسعه یافته فعال در این طرح به واسطه همکاری‌های مالی و مشروعیت بخش سازمان‌های بین‌المللی (Wang, 2020).

روند سرمایه‌گذاری‌ها در ابتکار کمربند و راه در دوران همه‌گیری کرونا

داده‌های جدید منتشر شده توسط «موسسه امریکن اینترپرایز»¹ نشان می‌دهد که بیشتر کشورهای ابتکار عمل کمربند و راه در نیمه اول سال 2020 با کاهش روند سرمایه‌گذاری‌های چین مواجه شده‌اند. میزان کل سرمایه‌گذاری در ابتکار طی شش ماه اول سال 2020، 23.4 میلیارد دلار بوده است که کاهشی 50 درصدی را نسبت به سرمایه‌گذاری 46 میلیارد دلاری در شش ماهه اول سال 2019 (و کاهش 60 درصدی را نسبت به سرمایه‌گذاری‌های شش ماه اول سال 2018) تجربه کرده است. از زمان اعلام ابتکار در سال 2013، سرمایه‌گذاری‌های ابتکار در شش ماه اول سال 2020 کمترین میزان در دوره‌های مشابه طی سال‌های گذشته بوده است.

سرمایه‌گذاری‌های ابتکار در نیمه اول سال 2020 در همه بخش‌ها انجام شده است. سرمایه‌گذاری در بخش انرژی 37.6٪ و سرمایه‌گذاری‌های مربوط به بخش حمل و نقل حدود 30٪ از کل سرمایه‌گذاری‌ها را تشکیل می‌دهند که نشان دهنده تمرکز بر سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی در ابتکار است. در مقایسه با سال‌های گذشته، اکثر بخش‌ها در نیمه اول سال 2020 کاهش سرمایه‌گذاری از سوی ابتکار را تجربه کرده‌اند. بیشترین کاهش در سرمایه‌گذاری‌ها مربوط به بخش انرژی بوده است که از 19.7 میلیارد دلار در نیمه اول 2019 به 8.8 میلیارد دلار در نیمه اول سال 2020 کاهش یافت. البته سرمایه‌گذاری در بخش فلزات از 2.7 میلیارد دلار به 3.2 میلیارد دلار افزایش یافته است. سرمایه‌گذاری‌های مربوط به بخش بهداشت، که می‌تواند بخشی از جاده سلامت ابریشم

¹ American Enterprise Institute

باشد، در نیمه اول سال 2020 نسبت به مدت مشابه در 2019، از 160 میلیون دلار به 130 میلیون دلار کاهش یافته است. این کاهش سطح سرمایه‌گذاری‌های ابتکار کمربند و راه در همه مناطق رخ نداده است. در حالی که آسیای غربی و آسیای شرقی شدیدترین کاهش در سرمایه‌گذاری را شاهد بودند، اروپا افزایشی جزئی و آمریکای جنوبی افزایش بزرگی (نسبت به سطح پایین آن در سال 2019) را در سرمایه‌گذاری‌های مربوط به ابتکار کمربند و راه تجربه کرده‌اند (Wang, 2020).

جدول ذیل میزان رشد سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در ابتکار کمربند و راه طی شش ماه اول هر سال در بازه 2014-2019 به تفکیک مناطق را به درصد نشان می‌دهد.

جدول 1: سرمایه‌گذاری‌ها در ابتکار کمربند و راه طی شش ماه اول 2014-2019 به تفکیک مناطق (درصد)

سال	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸	۲۰۱۹	۲۰۲۰
کشورهای عربی خاور میانه	-۱۷	۲۱۲	-۴۸	۱	۱۴	-۷۲
شرق آسیا	۱۱۱	-۱۹	-۶	۴۲	-۱۵	-۳۷
اروپا	۲۴	-۶۹	۲۷	-۲۰	-۳۲	۱۹
آمریکای شمالی	-۷۳	۳۷۴	۱	-۸۸	۲۳	-۳۱
آمریکای جنوبی	-۷۱	-۵۷	-۴۲	۹۹۲	-۹۶	۲۰۰
آفریقای سیاه	۵۱	-۱۷	۳۷	-۱۴	-۳۷	-۳۸
غرب آسیا	-۲۱	۸۱	۹	-۴۷	۸۶	-۷۴

Source: (Wang, 2020, p. 6)

در اروپا دو کشور بوسنی و صربستان و در آمریکای جنوبی کشور پرو بوده‌اند که آمار مربوط به سرمایه‌گذاری‌های ابتکار را در این مناطق افزایش داده است. با نگاهی به سرمایه‌گذاری‌های خاص در این کشورها، داده‌ها نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری مربوط به بخش حمل و نقل، به ویژه یک سرمایه‌گذاری 780 میلیون دلاری توسط شرکت کشتی‌رانی کوسکو^۱ در بندر چانکی^۲ پرو (از حدود 2 میلیارد دلار سرمایه‌گذاری کل) و سرمایه‌گذاری

¹ China Ocean Shipping (COSCO)

² Chancay

800 میلیون دلاری شرکت استخراج معادن زیجین ماینینگ¹ برای گسترش سبد سرمایه‌گذاری خود در صربستان، مسئول افزایش سرمایه‌گذاری ابتکار در این مناطق بوده‌اند (Wang, 2020).

شرایط پیش روی ایران در روند پیش‌بینی سرمایه‌گذاری‌های آتی در ابتکار کمربند و راه

با توجه به این که جذب سرمایه خارجی در ایران، در شرایط شیوع کرونا و مشکلات داخلی کشورهای سرمایه‌گذار، در کنار موانع تحریمی، بسیار دشوارتر از گذشته است، می‌بایست نکاتی را که در سرمایه‌گذاری‌های آتی چین مورد توجه رهبران ابتکار کمربند و راه - به عنوان مهم‌ترین طرح سرمایه‌گذاری بین‌المللی چین - قرار خواهد داشت، به شکل ویژه‌ای از سوی سیاستگذاران داخلی در نظر گرفته شود؛ چرا که عدم درک مناسب چشم‌اندازهای رهبران چینی در پیش‌برد روند موفقیت آمیز سرمایه‌گذاری‌ها، فرصت جذب این سرمایه‌ها را برای ایران تحت تحریم بسیار دشوارتر خواهد نمود. در حال حاضر سرمایه‌گذاری‌های چین در کشورهای ابتکار کمربند و راه در 6 ماه اول سال 2020 نسبت به مدت مشابه در سال 2019، 49 درصد کاهش یافته است، به نظر می‌رسد که موارد ذیل برای ادامه روند سرمایه‌گذاری موفق این کشور در ابتکار مورد توجه قرار گیرد:

- 1- تمرکز بر پروژه‌هایی که از نظر اقتصادی پایدارتر باشند؛
- 2- در نظر گرفتن راهکارهای حمایتی در دریافت بازپرداخت بدهی‌های کشورهای و کسب و کارهای فعال در ابتکار؛
- 3- افزایش همکاری با سازمان‌های بین‌المللی جهت کسب اعتبار بیشتر و کسب مشارکت سازنده در شرایط بحرانی؛
- 4- ارتقای استانداردهای زیست محیطی و اجتماعی به عنوان بستر ضروری همکاری‌های بین‌المللی (Wang, 2020).

با توجه به نکارت فوق، ضروری است تا ایران در راستای هرگونه همکاری با چین ذیل ابتکار کمربند و راه، نسبت به رویکرد این کشور به همکاری‌های بین‌المللی به عنوان یک استراتژی تحت پیگیری از سوی چین، توجه بیشتری داشته باشد. اگر چه تاکنون امکان همکاری زیرساختی با چین برای کشورها نیاز کمتری به تامین استانداردهای بین‌المللی و مشارکت در سطوح جهانی داشت، به نظر می‌رسد که زین پس، رعایت استانداردهای جهانی و گسترش روابط با بخش‌های بین‌المللی برای چین از اهمیت بیشتری برخوردار باشد؛ چرا که این کشور در پی کسب اعتبار و همکاری بیشتر با تمامی سازمان‌های بین‌المللی می‌باشد تا از این طریق بتواند مشروعیت و اثرگذاری این طرح را در حالتی حداکثری محقق نماید. بنابراین می‌بایست نگرش همکاری مستقل با چین ذیل این ابتکار را بدون همکاری و مشارکت با سایر سازمان‌های بین‌المللی و کشورهای جهان غیر عملی و ناممکن تفسیر نمود. برخورداری از منافع همکاری با چین نیازمند عادی‌سازی روابط با سایر کشورهای جهان می‌باشد.

¹ Zijin Mining

اقدامات آتی چین در پیش‌برد ابتکار کمربند و راه در دوران همه‌گیری و پتانسیل‌های ایران

با توجه به این مسئله که ادامه روند بهبود وضعیت اقتصادی چین پس از همه‌گیری، در گرو کشف نقاط قوت طرح‌های داخلی و بین‌المللی این کشور و توسعه‌ی به موقع آن‌ها می‌باشد، در حال حاضر شاهد برنامه‌های جدیدی از سوی این کشور در همکاری با سایر کشورها ذیل ابتکار کمربند و راه هستیم؛ درک صحیح این برنامه‌ها می‌تواند پتانسیل‌های ایران برای کاهش اثرات تحریم و رفع چالش‌های ناشی از همه‌گیری را بهتر معرفی نماید. بر این مبنا اقدامات آتی کشور چین در پیش‌برد این ابتکار مورد توجه قرار گرفته است.

چین به عنوان یک کشور موفق در کنترل همه‌گیری کرونا و اثرات آن بر اقتصاد، پشتیبانی مالی از کشورهای کشورهای کم‌تر توسعه یافته را در قالب وام‌هایی نظیر وام اختصاصی 500 میلیون دلاری به سریلانکا جهت مبارزه با اثرات همه‌گیری پیگیری کرده است. در عین حال گزارش شده است که چین سود برخی از وام‌های دوجانبه با کشورهای شریک در ابتکار را کسر کرده است. چین همچنین به برخی از وام‌گیرندگان زمان بیشتری برای بازپرداخت یا امتیازات دیگری داده است. به عنوان مثال، دولت قرقیزستان در ماه آوریل اعلام کرد که چین نسبت به بازپرداخت 1/7 میلیارد دلار بدهی این کشور، زمان‌بندی جدیدی را در نظر گرفته است (Xiao, 2020).

علاوه بر کمک‌های مستقیم فوق، در دوران همه‌گیری، اقدامات زیرساختی با اثرات بلندمدت و پایه نیز مورد توجه چین قرار دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از توسعه جاده ابریشم دیجیتال، توسعه راه ابریشم سلامت، افزایش مشارکت بخش خصوصی و توسعه همکاری‌های چند جانبه بین‌المللی می‌باشد.

توسعه راه ابریشم سلامت

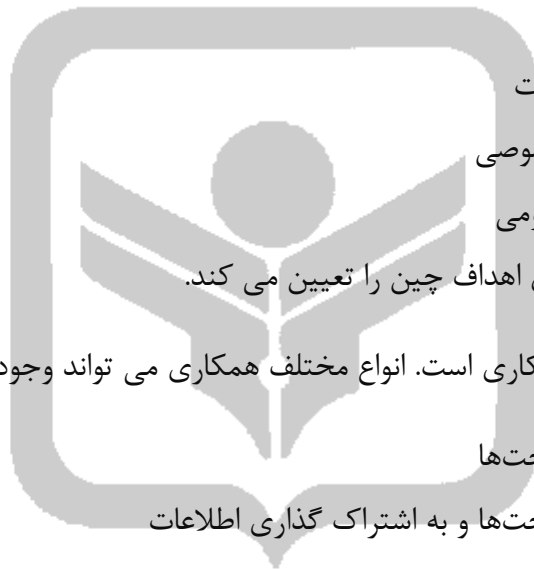
شی جین پینگ، رئیس‌جمهور چین، به مناسبت عضویت در سازمان جهانی بهداشت در سال 2017، تفاهم نامه همکاری بین دولت چین و این سازمان را برای ایجاد یک «راه ابریشم سلامت» در راستای ارتقا امنیت بهداشت جهانی در میان کشورهای ابتکار کمربند و راه را امضا کرد. این ایده، تحت تاثیر برنامه چین سالم 2030¹ دولت چین که در سال 2016 اعلام شد قرار دارد و سلامت را در اولویت سیاست‌های ملی قرار داده است (Chen, Bergquist, Nong Zhou, Bo Xue, & Bao Qian, 2020).

بر اساس گفته‌های شی جین پینگ، رئیس‌جمهور چین، پیگیری برنامه «جامعه سلامت» در آینده‌ای نزدیک به یکی از ابعاد اصلی ابتکار کمربند و راه بدل خواهد شد. این برنامه می‌تواند این امکان را به چین بدهد که ابتکار عمل را بعنوان یک پروژه کاربردی و مناسب برای جهان در دوران پس از COVID-19 معرفی نماید. چنین چشم‌اندازی به چین امکان می‌دهد که برنامه‌های مرتبط با واکنش یکپارچه برای مهار شیوع ویروس و تقویت هماهنگی و همکاری در ایجاد یک اجماع بین‌المللی ذیل ابتکار را با سرعت، جدیت و مشروعیتی بیش از پیش پیگیری کند (Yi, 2020).

¹ Healthy China 2030

آن چه در این جا مورد توجه قرار دارد، اهداف، نحوه اجرا و نوع همکاری چین با سایر کشورها در بخش سلامت ابتکار کمربند و راه می‌باشد. اهداف چین و آن چه را که می‌خواهد از طریق راه ابریشم سلامت به دست آورد را می‌توان به شرح ذیل دسته بندی کرد:

- ایجاد محیطی امن برای انسان در برابر همه‌گیری‌ها و سایر موارد بهداشتی؛
 - کمک به تولید سرمایه انسانی با کیفیت از طریق سرمایه‌گذاری در بخش بهداشت؛ و
 - استفاده از راه ابریشم سلامت به عنوان یک پتانسیل تجاری در راستای تأمین حداکثری منافع در شرایط اضطراری بهداشت جهانی.
- انتخاب نحوه سرمایه‌گذاری نیز یکی دیگر از عناصر مهم برای اجرای راه ابریشم ابریشم است؛ در این بخش نیز سه احتمال وجود دارد.

1- تجارت-تجارت

2- عمومی - خصوصی

3- عمومی - عمومی

انتخاب مدل سرمایه‌گذاری اهداف چین را تعیین می‌کند.

عنصر مهم دیگر شکل همکاری است. انواع مختلف همکاری می‌تواند وجود داشته باشد مانند:

1- ایجاد زیرساخت‌ها

2- ایجاد زیرساخت‌ها و به اشتراک گذاری اطلاعات

3- ایجاد زیرساخت‌ها، به اشتراک گذاری اطلاعات و همکاری در تحقیق و توسعه

4- ایجاد زیرساخت‌ها، به اشتراک گذاری اطلاعات، همکاری در تحقیق و توسعه و ظرفیت سازی

ایجاد زیرساخت به تنهایی در خدمت هدف نخواهد بود. این اقدام باید با اشتراک اطلاعات، همکاری در

زمینه تحقیق و توسعه و ایجاد ظرفیت همراه باشد. این وظیفه تنها بر عهده چین نمی‌باشد و همه کشورهای

شریک باید در این امر مشارکت داشته باشند (Ilyas & Ramay, 2020).

توسعه راه ابریشم دیجیتال

تغییر گسترده فضای حاکم بر اقتصاد کشورها در دوران همه‌گیری و قرنطینه اگرچه ممکن است موقتی باشد، اما عناصر خاصی از آن به طور دائمی در اقتصاد کشورها نهادینه می‌شوند. این تغییرات اجتناب ناپذیر در قالب چهارمین انقلاب صنعتی اجتناب ناپذیر هستند؛ با این حال، شیوع COVID-19 باعث تحقق تغییرات، بسیار سریع‌تر از آن چه پیش بینی شده بود گردید و در نتیجه ظهور چین به عنوان یک قدرت در عرصه فناوری و ارائه دهنده زیرساخت‌های دیجیتال جهانی را تسهیل کرد.

این گستره تنها مربوط به دیجیتالی کردن فضای کسب و کار نیست، بلکه دیجیتالی‌سازی به نوعی پاسخ دولت‌ها در برابر همه‌گیری بوده است. در حال حاضر دولت‌های بیشتری برای مقابله با تهدید گسترش Covid-19 از ابزارهای دیجیتال جهت نظارت بر بهداشت عمومی، اجرای قرنطینه و ردیابی سابقه ارتباطات افراد استفاده می‌کنند. شرکت‌های چینی نظیر Hikvision، Dahua و سایر شرکت‌های پیشرو در زمینه نظارت بر روند گسترش بیماری، سیستم‌های تصویربرداری حرارتی را برای تشخیص تب معرفی کرده‌اند؛ در عین حال گزارش شده است که WeChat، Alipay، و Ant Financial، Tencent نیز از طریق مشارکت با دولت‌های محلی در سایر کشورها، امکاناتی را در راستای کنترل همه‌گیری فراهم کرده‌اند (Rapp- & Lancaster, Rubin, Hooper, 2020).

انتقال فناوری‌ها از سوی چین با هدف نظارت بر قرنطینه و راه اندازی مجدد و ایمن اقتصاد محلی به کشورهایی که در مسیر ابتکار کمربند و راه قرار دارند، نه تنها به عنوان یک فرصت مناسب برای سرمایه‌گذاری به جای پروژه‌های زیربنایی نیازمند به سرمایه بیشتر به تصویر کشیده می‌شود، بلکه به چین این امکان را می‌دهد که منابع خود را به سمت پروژه‌های کلیدی سوق دهد و در عین حال منابع لازم برای بازیابی شوک‌های ناشی از همه‌گیری را نیز در اختیار داشته باشد. در مقایسه با پروژه‌های بزرگ زیربنایی که قسمت عمده‌ای از اجرای اولیه ابتکار کمربند و راه را تشکیل می‌دهند، پروژه‌های مربوط به فناوری اطلاعات و ارتباطات، خطرات و هزینه‌های کم‌تر و در عین حال سرمایه‌گذاری‌های جذاب‌تر و پرسودتری را برای چین تضمین می‌کنند. از آن جا که گسترش ویروس کرونا اهمیت اتصال دیجیتال را تقویت کرده است، دریافت کمک از شرکت‌های چینی در این زمینه برای بازارهای نوظهوری که با شیوع بیماری بیش از پیش محدود شده‌اند، مقرون به صرفه‌تر از دریافت کمک از بخش‌هایی نظیر صندوق بین‌المللی پول به نظر می‌رسد (Ramay, 2020 & Ilyas).

در حال حاضر فرصت‌های زیادی برای تشکیل زنجیره‌های ارزش دیجیتال در برنامه جاده ابریشم دیجیتال وجود دارد؛ فرصت‌هایی که توسط اپراتورهای نظیر شرکت‌های ICT و یا پلتفرم‌های تجارت الکترونیکی در حال تحقق هستند. همه‌گیری کرونا فرصت‌های بیشتری را برای توسعه بخش دیجیتال جاده ابریشم مهیا کرده است. در چند ماه گذشته، سیستم عامل‌های مشاوره آنلاین پزشک رونق گسترده‌ای داشته‌اند. با توجه به کمبودهای بخش بهداشت در بسیاری از کشورهای واقع شده در ابتکار کمربند و راه، فناوری‌های پر کاربرد این حوزه، قابلیت بالایی برای انتقال و توسعه خواهند داشت. موفقیت چین در استفاده از هوش مصنوعی و سایر فن‌آوری‌ها موجبات توسعه فعالیت شرکت‌های فناوری چین و تعهد آن‌ها به فعالیت در ابتکار کمربند و راه را مهیا نموده است (Chun, Boo, David, & Simpfendorfer, 2020).

به نظر می‌رسد که دولت چین از پتانسیل این بخش آگاه است و در حال ساماندهی اقدامات خود در راستای برخورداری از مزایای این بخش می‌باشد. بر این اساس، چین در ماه مارس و در اوج شیوع بیماری، تسریع در راه‌اندازی زیرساخت‌های جدید مانند شبکه‌های 5G و مراکز داده را مورد توجه قرار داد. گول‌های دولتی صنعت

مخابرات چین از ایجاد بیش از نیم میلیون پایگاه داده تا پایان سال 2020 و گسترش گسترده تحت پوشش G5 در کشورهای ابتکار خبر دادند. احتمال گسترش بخش فناوری‌های دیجیتال در ابتکار کمربند و راه غیرقابل انکار است؛ چرا که ماهیت زیرساخت‌های دیجیتال در جهان پسا کرونا بیشتر مورد توجه قرار خواهد گرفت (Ilyas & Ramay, 2020).

افزایش مشارکت بخش خصوصی

بانک‌های ایالتی چین طی ماه‌های آینده به دلیل افزایش سرمایه‌گذاری در بخش بهداشت داخلی و سایر زیرساخت‌های مرتبط، با محدودیت‌های سرمایه‌ای بیشتری در بخش‌های خارجی روبرو خواهند شد. اگر بانک‌های دولتی چین بودجه را کاهش دهند، بخش‌های مالی خصوصی چین نقش بیشتری در ابتکار ایفا خواهند کرد. این بخش‌ها بر سودآورترین بخش‌های مرتبط با زنجیره تأمین تجاری سرمایه‌گذاری خواهند کرد؛ بنابراین سرمایه‌گذاری‌های مربوط به پروژه‌های تجاری یا صنعتی با کاربردهای مختلط در راستای جابجایی تولید به مقاصد خارج از چین کم هزینه‌تر و با امکان فروش در بازار داخلی و کشورهای ابتکار کمربند و راه افزایش پیدا خواهد کرد (Chun Boo, David, & Simpfendorfer, 2020).

توسعه همکاری‌های چندجانبه بین‌المللی در ابتکار کمربند و راه

جنگ تجاری ایالات متحده و چین و همه‌گیری COVID-19 انگیزه بیشتری برای اتخاذ الگوی همکاری-جوینانه نسبت به ابتکار در سطوح بین‌المللی به چین می‌دهد. پروژه‌های ابتکار به طور فزاینده‌ای در فرصت‌های سودآور مرتبط با زنجیره‌های تأمین همانند زنجیره تأمین در جنوب شرقی آسیا تمرکز خواهند کرد. در واقع شیوع COVID-19 اهمیت تنوع در زنجیره تأمین کشورها را برجسته کرده است؛ بنابراین دولت‌های فعال در ابتکار برای ایجاد تنوع در زنجیره‌های تأمین خود، همکاری‌هایشان را با هدف جلب سرمایه خارجی ذیل این پروژه بین‌المللی افزایش خواهند داد (Chun Boo, David, & Simpfendorfer, 2020).

چشم‌انداز آتی ابتکار کمربند و راه

تأثیر ماندگار COVID-19 بر اقتصاد جهانی هرچه باشد، ابتکار کمربند و راه در اولویت چین باقی خواهد ماند. آنچه مهم است پاسخ کوتاه مدت و بلند مدت دولت چین به انتشار به ویروس، کمبود در بخش‌های بهداشتی و عواقب اقتصادی برای بنگاه‌های کوچک و متوسط اقتصادی با چالش مالی خواهد بود که این مسائل به احتمال زیاد توجه و منابع رسمی را از ابتکار طی ماه‌های آینده دور می‌کند؛ چرا که طی این دوره اولویت‌های چین به کسب نتایج عینی در داخل و نه خارج از کشور تغییر می‌کند. این ممکن است به معنای کاهش سرمایه‌گذاری در بازارهای کوچک‌تر و بحرانی ابتکار کمربند و راه باشد، جایی که فرصت‌های محدودی برای اتصال چنین سرمایه‌گذاری‌هایی به بخش عرضه جهانی وجود دارد. بر این اساس، آسیای میانه، صحرای آفریقا و اروپای شرقی کاهش فعالیت کوتاه مدت مربوط به BRI را نسبت به آسیای جنوب شرقی تجربه خواهند کرد. با وجود این، از آن جایی

که چین به دنبال به اشتراک گذاشتن تجربه ارزشمند خود در زمینه مبارزه با COVID-19 با سایر کشورهای ابتکار است، یکی از زمینه‌های اصلی با پتانسیل در ادامه روند سرمایه‌گذاری‌های چین مربوط به پروژه‌های متمرکز بر تقویت سیستم‌های بهداشتی کشورهای کم درآمد خواهد بود. این بخش یکی از حوزه‌های بالقوه در ابتکار کمربند و راه است که چین به احتمال زیاد در پی محقق کردن منابع موجود در آن خواهد بود. فراتر از اثرات کوتاه مدت این بحران بر ابتکار، تغییرات در زنجیره‌های تأمین جهانی نیز فرصت‌های جدیدی را با هدف ایجاد تنوع در این زنجیره‌ها از طریق فعالیت مشترک با دیگر کشورها به خصوص در شمال و جنوب شرقی آسیا برای چین به ارمغان خواهد آورد. همچنین امکان فعالیت گسترده‌تر ابتکار در بخش‌های دیجیتال از طریق شرکت‌های فناوری چین و فعالیت بیشتر بخش‌های خصوصی در ابتکار نیز مهیا شده است (Simpfendorfer, 2020, Chun Boo, David &).

پتانسیل‌های تجاری پیش روی ایران

بر خورنداری از امکانات تجاری راه ابریشم سلامت

با گسترش بیماری همه‌گیر COVID-19 در سراسر جهان، حمایت چین از کشورهای کم‌تر توسعه یافته در قیاس با ایالات متحده و یا اتحادیه اروپا قابل توجه است. نحوه برخورد با ایران در شرایط فعلی از سوی این کشورها بسیار متفاوت بوده است. ایالات متحده تاکنون از درخواست کاهش تحریم‌های ایران به دلیل کنترل شیوع بیماری چشم پوشی کرده و حتی مانع از دریافت وام پنج میلیارد دلاری ایران از سوی بانک جهانی برای مقابله با COVID-19 شده است. دولت چین به طور دو جانبه از کشورهایی از شرق آسیا تا اروپا در حوزه تجهیزات و پرسنل بهداشتی در سطوح مختلف حمایت کرده است. همانطور که پیش از این نیز ذکر شد، چین از طریق اعطای وام و ایفای نقش هماهنگ کننده در سازمان‌های چندجانبه‌ای مانند جی 20، آسه آن و اتحادیه آفریقا در حال تثبیت موقعیت رهبری خود در پاسخ سریع به بحران‌ها و تأمین نیازهای کشورهای می‌باشد؛ در این میان راه ابریشم سلامت را می‌توان برنامه عملیاتی این کشور در دسترسی به این هدف عنوان کرد که فرصت مناسبی را برای کشورهای فعال در این ابتکار فراهم نموده است (Lancaster, Rubin, & Rapp-Hooper, 2020). بنابراین ضروری است تا با توجه به موانع ایجاد شده به واسطه تحریم‌ها، از موقعیت فعلی چین و تمایل این کشور در مدیریت جهانی بحران ناشی از همه‌گیری و کمک به کشورهای فعال در ابتکار، به بهترین شکل ممکن استفاده شود. در واقع می‌توان علاوه بر دریافت کمک‌های مالی و تخصصی در حوزه بهداشت و سلامت، با شناسایی دقیق نقاط ضعف ساختار سلامت کشور، امکان ورود فعال به راه ابریشم سلامت برای ایران مهیا شود؛ ورود به این طرح به دلیل فراهم نمودن پیش‌نیازهای مدیریتی و ساختاری همکاری استراتژیک با کشور چین، می‌تواند علاوه بر کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور در دوره تحریم، امکان ادامه روابط تجاری با چین را ذیل قراردادهایی مشخص فراهم نماید.

بر اساس اسناد منتشر شده در حوزه راه ابریشم سلامت نظیر بیانیه پکن در اولین مجمع ابتکار کمربند و راه در سال 2017، ایده‌های اصلی راه ابریشم سلامت عبارتند از: تشکیل مجامع منطقه‌ای سطح بالا برای مقامات بهداشتی، ایجاد یک شبکه بهداشت عمومی در ابتکار برای واکنش‌های هماهنگ به موارد اضطراری بهداشت عمومی، و ایجاد ظرفیت و آموزش حرفه‌ای. این اسناد همچنین بر همکاری - به عنوان مثال در نظارت، کنترل و پیشگیری از بیماری‌های عفونی - بین تخصص‌های مرتبط با علوم پزشکی در تحقیق و توسعه و استفاده از طب سنتی تأکید دارند. اهداف دیگر این بخش شامل کمک‌های پزشکی و کمک‌های مالی، مبادله و یادگیری متقابل بین سیستم‌های مختلف بهداشت ملی، پروژه‌های بهداشت مادر و کودک، تجارت و سرمایه‌گذاری در صنایع بهداشتی و استاندارد سازی دسترسی به بهداشت و دارو است (Chow Bing, 2020).

چنانچه کمبودهای بخش سلامت ایران در ابعاد مختلف مورد توجه قرار گیرد، بهتر می‌توان اثرگذاری امکانات راه ابریشم سلامت در کشور را مورد توجه قرار داد. البته بررسی همه‌ی این ابعاد در چارچوب اهداف این گزارش قرار ندارد و تنها به نکاتی اشاره می‌شود که در راستای ارزیابی تاثیر امکانات راه ابریشم سلامت بر نیازهای تجاری ایران در این بخش می‌باشد.

برخورداری از امکانات راه ابریشم سلامت بر اساس چالش‌های موجود در صنایع بهداشتی ایران

نیاز گسترده کشورهای واقع در این ابتکار به محصولات مرتبط با حوزه بهداشت و سلامت را می‌توان یکی از مهم‌ترین دلایل سودمندی ورود فعال ایران به راه ابریشم سلامت، به خصوص در دوره تحریم‌ها دانست. طبق اطلاعات مرکز تجارت بین‌الملل، مجموع صادرات کشورهای ابتکار کمربند و راه در حوزه لوازم پزشکی مورد نیاز در کنترل بیماری کرونا از ابتدای سال 2020 تا ماه سپتامبر 120.7 میلیارد دلار و مجموع وارداتشان 94.6 میلیارد دلار بوده است. در این بین تنها میزان صادرات کشور چین به کشورهای ابتکار تا ماه ژوئن 2020، 68.5 میلیارد دلار بوده است؛ این مسئله نشان دهنده بازار بزرگ و پر مصرف کشورهای ابتکار برای واردات محصولات این بخش می‌باشد و می‌تواند به عنوان یک پتانسیل در راستای توسعه صادرات ایران نگریسته شود. طبق آمار این مرکز، پس از همه‌گیری کرونا میزان واردات بخش بهداشت و سلامت کشور در حوزه لوازم پزشکی مورد نیاز در کنترل این بیماری 1.1 میلیارد دلار بوده است. این در حالی است که میزان صادرات در این بخش 47.4 میلیون دلار می‌باشد. چنانچه ایران بتواند بخشی از نیازهای ساختاری خود در حوزه سلامت را به کمک جذب سرمایه موجود در ابتکار مرتفع سازد، علاوه بر رفع مشکلات داخلی و نیازهای گسترده این حوزه، زمینه توسعه صادرات در این بخش نیز مهیا می‌شود؛ در واقع در چشم‌اندازی کوتاه مدت می‌توان ذیل همکاری با این طرح امکان رفع نیازهای بخش سلامت، به خصوص در دوره همه‌گیری را مهیا نمود؛ در چشم‌اندازی میان مدت نیز، از یک سو با رفع برخی نیازهای داخلی و کاهش ضرورت واردات، میزان اثرپذیری بخش سلامت از تحریم‌ها به طور کلی کاهش پیدا خواهد کرد و از سویی دیگر با ارتقای توان ساختاری ایران، فرصت توسعه صادرات با ارزش افزوده بالاتر برای

کشور مهیا می‌شود؛ چرا که همکاری در ابتکار کمربند و راه می‌تواند امکان دسترسی به بازار کشورهای ابتکار و تامین نیازهای کشور در این بخش را بیش از پیش فراهم کند.

طی بررسی‌های انجام شده در حوزه چالش‌های موجود در صنایع بهداشتی ایران، می‌توان امکانات موجود در راه ابریشم سلامت ابتکار کمربند و راه را هماهنگ با چالش‌های ساختاری ایران و بسیار سودمند ارزیابی نمود. در صورت مرتفع شدن بخشی از این چالش‌ها به کمک امکانات این ابتکار، می‌توان انتظار داشت که علاوه بر رفع برخی از نیازهای داخلی مرتبط با این بخش، فرصت‌های جدیدی برای توسعه امکانات تجاری مهیا شود.

چالش‌های این حوزه عبارتند از:

مشکلات مرتبط با نیروی انسانی از حیث تعداد کارکنان بخش بهداشت و مهارت‌هایی که در پروسه توانمندسازی کارکنان می‌بایست مورد توجه قرار گیرد. به نظر می‌رسد هدف «آموزش حرفه‌ای» در راه ابریشم سلامت هماهنگ با مشکلات ساختاری این بخش باشد که در نهایت به بهبود وضعیت صنایع بهداشتی کمک شایانی خواهد کرد و منجر به توانمندی‌های تجاری برای ایران می‌شود.

مشکلات مرتبط با منابع مالی یکی از چالش‌های اساسی حوزه بهداشت محسوب می‌شود. عدم تخصیص منابع مالی کافی به این بخش هم در حوزه سلامت و هم در حوزه دارو قابل توجه است. هدف «کمک‌های پزشکی و کمک‌های مالی» که در راه ابریشم سلامت مورد توجه قرار دارد می‌تواند پتانسیل مناسبی برای کاهش کمبودهای این بخش محسوب شود.

یکی دیگر از مهم‌ترین چالش‌های بخش سلامت ایران را می‌توان در قالب کمبود تجهیزات عنوان نمود. کمبود اعتبارات عمرانی با وجود نیاز به راه‌اندازی واحدهای جدید به شکل گسترده و استاندارد پایین تجهیزات پزشکی و آزمایشگاهی نشان‌دهنده اهمیت جذب سرمایه خارجی در این بخش می‌باشد. هدف «سرمایه‌گذاری در صنایع بهداشتی و استاندارد سازی دسترسی به بهداشت و دارو» در راه ابریشم سلامت می‌تواند به رفع چالش در این بخش کمک شایانی کند.

مشکل دیگری که در این بخش قابل توجه می‌باشد مسائل مرتبط ساختارهای اطلاعاتی در صنایع حوزه بهداشت و سلامت می‌باشد. بستر مناسب سخت افزاری و اینترنت با سرعت مناسب در سطوح مختلف ارائه خدمت فراهم نیست و توانمندی کم کارکنان بهداشتی و مدیران در استفاده از فن آوری اطلاعات و تحلیل داده‌ها در سطوح مختلف مشهود است. این بخش نیز علاوه بر انطباق با اهداف راه ابریشم دیجیتال، به هدف «ایجاد ظرفیت و بستر سازی» راه ابریشم سلامت نیز مرتبط می‌باشد (دماری، 1394).

ارتقای توان ساختاری ایران در صنایع بهداشتی می‌تواند مزایای تجاری قابل توجهی را نصیب کشور کند. با توجه به واردات گستره و صادرات حداقلی حوزه بهداشت و سلامت، وقوع چنین بحرانی را می‌توان زنگ خطری مبنی بر ضرورت ساماندهی بخش سلامت و کسب منافع حداکثری در این حوزه ارزیابی نمود.

بر خور داری از امکانات تجارت دیجیتال ذیل ابتکار کمربند و راه

تعامل بین فناوری و فرآیند کسب و کار، کلید فهم اثراتی است که تجارت الکترونیک بر معاملات اقتصادی و در نهایت بر کل اقتصاد می‌تواند داشته باشد. مزایای فراوان تجارت الکترونیک سبب شده است که نه تنها کشورهای توسعه یافته بلکه کشورهای در حال توسعه نیز آن را به عنوان ابزاری برای رقابت در عرصه داخلی و بین‌المللی استفاده نمایند. نبود راهبرد تجارت الکترونیک و فناوری اطلاعات و ارتباطات نتیجه‌ای جز انزوا در عرصه اقتصاد جهانی نخواهد داشت. گسترش روزافزون حجم تجارت الکترونیک در جهان، بیانگر مزایای بالقوه تجارت الکترونیک از این طریق در عرصه‌های اقتصادی و تجاری است. بنابراین راهی جز تلاش مستمر برای استفاده از آن در فعالیتهای اقتصادی متصور نیست (هژبرکیانی، 1385). در حال حاضر نیز ارزش تجارت الکترونیکی و پرداخت‌های بدون تماس با توجه به بحران COVID-19 برجسته‌تر شده و اقدامات دولت‌ها را در بر داشته است. بنابراین ضروری است تا با رصد دقیق امکانات مهیا شده در راه ابریشم دیجیتال، فرصت بهره‌مندی ایران از این امکانات ساختاری مهیا شود؛ امکاناتی که در نهایت فرصت تعامل تجاری بیشتری را برای کشور، به خصوص در شرایط تحریم فراهم می‌کنند. در واقع یکی از راه‌های کاهش اثرات تحریم، افزایش مبادلات تجاری با شرکت‌های کوچک و متوسط می‌باشد که کم‌تر در تعامل مستقیم با آمریکا قرار دارند؛ دریافت امکانات ساختاری در این بخش موجب می‌شود که ایران امکان ارتباط و مبادلات بیشتری را با این بنگاه‌ها فراهم کند. در ضمن، فراتر از تأثیرات کوتاه مدت این بهره‌مندی بر کاهش اثرات تحریم و رفع نیازهای مقطعی ایران، این امکان نیز مهیا می‌شود که ایران بتواند ذیل ابتکار کمربند و راه، گستره روابط تجاری‌اش با این کشورها در سطوح کیفی و کمی وسعت بخشد.

طبق گزارش سالانه مرکز توسعه تجارت الکترونیکی، ارزش بازار تجارت الکترونیکی جهان در سال 2019 با رشد 20.7 درصدی نسبت به سال 2018، به 3,535 تریلیون دلار رسید. چین در این سال بزرگترین بازار تجارت الکترونیکی B2C جهان را با درآمدی به میزان 1520 میلیارد دلار از آن خود نمود. بازار تجارت الکترونیکی چین به خصوص در حوزه خرده فروشی رشدی 27 درصدی داشته و از طریق افزایش قدرت خرید جمعیت محلی و نیز افزایش حجم تجارت الکترونیکی فرامرزی، خود را تقویت کرده است. اگر چه ایران در سال‌های اخیر در این حوزه روند رو به رشدی را تجربه کرده است، اما سهم کشور از درآمد تجارت الکترونیکی در منطقه و در بین کشورهای همسایه از جمله ترکیه، عربستان و امارت در سال 2019 تنها 7 درصد بوده است که نشان از پتانسیل بالای استفاده نشده در این حوزه دارد. بر اساس گزارش مذکور، یکی از فاکتورهای اصلی و تاثیرگذار در توسعه تجارت الکترونیکی کشورها وضعیت شبکه ارتباطی و فناوری‌های اطلاعاتی ذکر شده است. ایران در شاخص آمادگی شبکه که به سنجش ظرفیت کشورها در بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات به منظور افزایش رقابت

و رفاه مردم می‌پردازد، با کسب امتیاز 44 (از 100)، رتبه 80 را در بین 121 کشور جهان کسب نموده است که نشان دهنده نیاز این بخش زیرساختی به امکانات در راستای تجهیز و توسعه بیشتر دارد (ابوالمعصوم & شعبانی، 1398).

در بسیاری از تحقیقات صورت گرفته در حوزه اثرات برخورداری از امکانات مرتبط با فناوری اطلاعات و ارتباطات با توسعه تجارت برون مرزی، می‌توان شاهد نتایج مثبت این امکان بر توسعه روند تجارت و صادرات در بخش‌های مختلف بود. به طور مثال، طبق نتایج یک پژوهش، استفاده بیشتر از اینترنت توسط بنگاه‌های کوچک و متوسط صادرکننده مواد غذایی در فعالیتهای تجاری، تمایل بیشتر آنها را به صادرات مستقیم در پی دارد. همچنین استفاده از اینترنت موجب کاهش عدم اطمینان رفتاری، کاهش هزینه مبادله، کسب اطلاعات بیشتر از بازارهای خارجی و کاهش عدم اطمینان محیطی و در نتیجه افزایش صادرات مستقیم می‌شود (خداداد حسینی & خدای، 1389). بر مبنای یافته‌های پژوهشی دیگر در این حوزه، استفاده موثر از اینترنت راهی کم هزینه جهت ورود به بازارهای جهانی برای شرکت‌هایی است که قصد دارند به حیطه صادرات وارد شوند. این موضوع به طور ویژه‌ای برای شرکت‌های کوچک و متوسط و شرکت‌هایی که در بخش کوچکی از بازار جهانی فعالیت دارند مطرح می‌باشد. در واقع برای صادرکنندگانی که فاقد منابع مالی ضروری و منابع انسانی برای امر تحقیقات و بازاریابی رسمی می‌باشند، اینترنت فرصت‌هایی جهت پشتیبانی از فعالیت‌ها جمع آوری اطلاعات رقابتی مرتبط با بازار را به منظور برنامه‌ریزی صادراتی و ایجاد استراتژی‌های صادرات فراهم می‌کند. شرکت‌های استفاده کننده از اینترنت نه تنها می‌توانند از آن به عنوان یک ابزار موثر برای برقراری ارتباطات جهانی سود برند، بلکه می‌توانند با هزینه پایین‌تری با مشتریانی که از نظر جغرافیایی بسیار دور افتاده هستند وارد معاملات بین‌المللی شوند؛ پس در نهایت می‌توان به این نتیجه دست یافت که تجارت الکترونیک تاثیر مثبتی بر صادرات خواهد داشت. (راعی & راعی، 1396). در پژوهشی دیگر نقش توسعه تجارت الکترونیک در بخش صادرات محصولات کشاورزی ایران با تاکید بر سند چشم‌انداز و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، مثبت و اثرگذار ارزیابی شده است (بزی، شجاعی، اسفندیاری مقدم، & سمیعی، 1399).

اگرچه لزوم برخورداری از مزایای تجارت الکترونیک به عنوان امری بدیهی و ضروری برای اقتصاد ایران به نظر می‌آید، اما برخورداری از این مزیت نیازمند رفع چالش‌های ساختاری و اجرایی موجود در این حوزه می‌باشد. به طور کلی موانع و چالش‌های تجارت الکترونیک در ایران را می‌توان به شرح ذیل بیان کرد:

- 1- فقدان زمینه‌های حقوقی لازم برای استفاده از تجارت الکترونیک
- 2- کمبود بسترها و تجهیزات شبکه‌ای و ارتباطی لازم در بخش‌های زیرساختی
- 3- نبود سیستم انتقال الکترونیکی وجوه کارت‌های اعتباری به طور گسترده
- 4- محدودیت خطوط ارتباطی و سرعت پایین آنها در انتقال الکترونیکی داده‌ها و اطلاعات الکترونیکی
- 5- نبود شبکه اصلی تجارت الکترونیکی در کشور در دو بعد سخت‌افزاری و نرم‌افزاری

- 6- عدم اطلاع کافی موسسه‌های بزرگ و کوچک داخلی از تجارت الکترونیک و مزایای آن
- 7- هزینه اولیه قابل توجه برای موسسه‌ها و شرکت‌های کوچک و عدم وجود انگیزه برای سرمایه‌گذاری
- 8- پشتیبانی نکردن شرکت‌های تجاری فعال جهانی حوزه تجارت الکترونیکی از ایران و نبود مراکز و شرکت‌های دولتی و خصوصی ارائه‌دهنده خدمات تجارت الکترونیک در کشور
- 9- نبود راهکار برای دریافت مالیات و حقوق گمرکی
- 10- عدم ساز و کار مناسب برای حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان
- 11- نبود امنیت لازم برای انجام مبادلات و تبادل اطلاعات
- 12- کمبود دانش IT (شمیرانی، 1394)

ابتکار کمربند و راه که ایده ترکیب بخش‌های دیجیتال مانند ارتباطات از راه دور، زیرساخت‌های اینترنت و تجارت الکترونیکی را در قالب جاده ابریشم دیجیتال پیگیری می‌کند، می‌تواند این پتانسیل را برای ایران مهیا نماید تا در دوران همه‌گیری و با توجه به تاکید ویژه چین به این بخش، از مزایای موجود برای بهبود زیرساخت‌های اطلاعاتی بهره‌گیری و نحوه برخورداری از این امکانات ذیل تحریم‌ها به دیپلماسی فعالی نیاز دارد تا بتواند قابلیت‌های ایران در این بخش و منافع احتمالی شرکایش را به اندازه‌ای جذاب معرفی کند که فرصت همکاری با راه ابریشم دیجیتال به رغم تحریم‌ها مهیا شود. در ضمن همان‌طور که در بخش راه ابریشم سلامت ذکر شد، شیوع کرونا و تمایل بنگاه‌های کوچک و متوسطی که کم‌تر در سایه تحریم‌های ثانویه آمریکا قرار گرفته‌اند به تجارت آنلاین، یک پتانسیل مناسب جهت همکاری با کشورهای ابتکار حتی در شرایط تحمیل تحریم‌ها به حساب می‌آید. اگرچه راه آهن و بنادر در حال تبدیل شدن به نقاط عطف ابتکار عمل کمربند و راه هستند، اما زیرساخت‌های ارتباط از راه دور که کمتر دیده می‌شوند، ستون فقرات ادغام اقتصادی این پروژه را تشکیل می‌دهد. پروژه جاده ابریشم دیجیتال شامل سرمایه‌گذاری در بخش‌های متعددی از جمله تجارت الکترونیکی، ارتباطات از راه دور و همکاری‌های علمی و اقتصادی هوشمند می‌باشد. شرکت‌های دولتی چین از جمله China Telecom, China Unicom و China Mobile در حال ایجاد زیرساخت‌هایی برای ساخت جاده ابریشم جدید دیجیتال هستند. از جمله برنامه‌های بلند پروازانه در این بخش، ایجاد ارتباطات کابلی زمینی بین آسیا و اروپا، توسط چین و روسیه است. شرکت‌های خصوصی مانند Huawei و ZTE نیز در پروژه‌هایی از جمله شبکه کابل فیبر نوری در افغانستان همکاری کرده‌اند. علاوه بر شبکه‌های کابلی، ابتکار کمربند و راه فرصتی را در اختیار دولت چین قرار داده است تا امکان پذیرش شبکه ماهواره‌ای خود یعنی Beidou را در برابر رقیب اصلی این شبکه یعنی GPS فراهم کند.

تحولات در حوزه اتصالات ذیل ابتکار کمربند و راه، بر بخش تجارت الکترونیکی نیز تاثیر مهمی داشته است. دو غول تجارت الکترونیکی چینی (Alibaba و JD.com) متعهد شده‌اند تا سرمایه‌گذاری گسترده‌ای را در زمینه تدارکات برای تسهیل تجارت بین مرزی انجام دهند. برنامه JD.com برای سال 2017 شامل فعالیت در بیش از 20 انبار خودگردان خارج از کشور و پوشش بیش از 100 کشور و منطقه بوده است. در همان سال، وبسایت علی بابا با هدف توسعه تجارت الکترونیکی، بهبود فرایندهای نظارتی و ساخت سیستم عامل خدمات و

انبارها، قراردادهای همکاری را با پاکستان و مالزی امضا کرد. این چنین قراردادهایی به کسب و کارهای کوچک و متوسط کمک می‌کند تا به بازار چین دسترسی پیدا کنند (Belt & Road News, 2019).

بررسی اقدامات صورت گرفته در ابتکار کمربند و راه از سوی چین در راستای توسعه جاده ابریشم دیجیتال می‌تواند نقطه عطفی در تغییر رویکرد نسبت به مزایای پیوستن به این ابتکار برای ایران، حداقل در بخش جاده ابریشم دیجیتال باشد. وقوع همه‌گیری کرونا و اهمیت یافتن زیرساخت‌های دیجیتال در جهان در کنار پررنگ شدن اهمیت این بخش برای چین را می‌توان در قالب یک پتانسیل بهینه و موثر برای بخش تجارت ایران ارزیابی نمود؛ پتانسیلی که به دلیل تحریم‌ها، امکان برخورداری حداقلی از آن‌ها در رفع نیازهای مقطعی ایران، مهیاتر از امکان تعامل استراتژیک و دریافت کمک‌های ساختاری می‌باشد.

توصیه‌های سیاستی

با توجه به آسیب‌های اقتصادی ناشی از همه‌گیری کرونا در ایران و تحمیل تحریم‌ها، کسب منافع حداکثری از پروژه‌های بین‌المللی نظیر ابتکار کمربند و راه که در اهدافشان ارائه کمک‌های مالی و ساختاری در دو بازه کوتاه مدت نظیر کمک‌های مستقیم مالی و بلند مدت در قالب سرمایه‌گذاری‌های زیرساختی تعیین کرده‌اند، اقدامی عقلانی محسوب می‌شود که در نهایت منجر به بیشینه‌سازی منافع ملی ایران خواهد شد. آنچه در این گزارش به شکل ویژه مورد توجه قرار دارد، لزوم رفع هرچه سریع‌تر موانع تحریمی در راستای برخورداری از پتانسیل‌های موجود در ابتکار کمربند و راه و ممانعت از فرصت‌سوزی بیشتر با هزینه جبران بالا در آینده نه چندان دور می‌باشد. در حال حاضر و با توجه به شرایط تحریم و فشار حداکثری، می‌توان از منافع کوتاه‌مدت این ابتکار، بیش از منافع ساختاری آن بهره‌مند شد. بنابراین در وهله اول ضرورت رفع موانع ناشی از تحریم به کمک دیپلماسی را می‌توان ضروری‌ترین اقدام ایران برای ممانعت از فرصت‌سوزی در برخورداری از تسهیلات این طرح عنوان کرد. بر این اساس، شایسته است تا موارد ذیل مورد توجه مسئولان امر قرار گیرد:

ضرورت کسب منافع مالی از کانال‌های مالی تعیین شده در ابتکار با هدف تعریف جایگاه ثابت و ویژه

برای ایران در برنامه‌های مالی این پروژه با چشم‌انداز رفع موانع تحریمی

در حال حاضر بانک توسعه آسیایی منابعی را برای رفع نیازهای توسعه‌ای کشورهای آسیایی در نظر گرفته است؛ منابعی که در پی مرتفع ساختن بخشی از نیازهای توسعه‌ای کشورهای آسیایی به ارزش حدود 26 تریلیون دلار (تا سال 2030) می‌باشد. کشورهای زیادی نظیر عربستان و یا حتی روسیه در حال کسب منافع حداکثری از این منابع مالی هستند. به نظر می‌رسد که عدم اقدام کنش‌گرانه از سوی ایران در برخورداری از این منابع مالی در راستای رفع نیازهای گسترده توسعه‌ای کشور، نوعی فرصت‌سوزی باشد؛ چرا که ممکن است با عدم تثبیت جایگاه ایران در این ابتکار و با توجه به اقدامات کنش‌گرانه و هدفمند سایر کشورها در دریافت این کمک‌ها و محدودیت منابع مالی این ابتکار، دیگر امکان دریافت حداکثری این منابع برای ایران وجود نداشته باشد. بنابراین ضروری است تا در وهله اول، رفع موانع تحریمی مورد توجه سیاستگذاران قرار داشته باشد.

لزوم بهره‌مندی از امکانات زیرساختی فراهم شده در ابتکار کمربند و راه به کمک انعقاد قراردادهای چندجانبه در شرایط تحریمی با کشور چین به عنوان داوطلب مدیریت و رهبری چالش‌های جهانی همه-گیری

با وجود آسیب‌های اقتصادی ناشی از قرنطینه‌های جهانی، چین توانست انقباض بیش از منفی 6.8 درصدی رشد تولید ناخالص داخلی خود را در سه ماهه اول سال 2020 متوقف کرده و یک چرخش موفق 3.2 درصدی رشد تولید ناخالص داخلی را برای سه ماهه دوم سال مدیریت کند. علاوه بر کارنامه موفق این کشور در بهبود وضعیت اقتصادی‌اش در عصر همه‌گیری که آن را به گزینه‌ای جذاب و عملیاتی برای دریافت کمک بدل می‌کند، نوع نگاه و تمایل رهبران چین به معرفی خود به عنوان مدبری کارآمد در عرصه مدیریت جهانی چالش‌های اقتصادی همه‌گیری، فرصت‌های بیشتری را در اختیار ایران تحت تحریم قرار می‌دهد تا با وجود موانع راهبردی بر سر راه ارتباط با سایر بخش‌های جهان، از امکانات راهبردی ابتکار برخوردار شود.

اهمیت کسب جایگاه از سوی ایران در استراتژی توسعه زنجیره‌های تامین چین به کشورهای ابتکار کمربند و راه در شرایط توسعه امکانات دیجیتال در دوره همه‌گیری کرونا

به طور کلی، تجدید ساختار در زنجیره‌های تامین جهانی چندین سال است که آغاز شده است، اما این فرایند با شیوع همه‌گیری سرعت گرفته است. کشورهایی که از تجزیه زنجیره تامین متمرکز چین بهره‌مند می‌شوند، علاوه بر کشورهای همسایه در آسیای شرقی و جنوب شرقی، شامل کشورهای در حال توسعه ابتکار کمربند و راه می‌شود. یکی از راه‌های تحقق فرایند عدم تمرکز تولید سرمایه‌گذاری خارج از چین این است که طی آن شرکت‌های چینی بخشی از عملیات خود را به کشورهای دیگر نظیر کشورهای فعال در ابتکار کمربند و راه واگذار کنند. بنابراین ایران می‌تواند از این استراتژی شرکت‌های چینی در برون سپاری حسابداری یا مدیریت منابع انسانی خود به سایر کشورها برخوردار شود. به نظر می‌رسد به محض دسترسی گسترده به فناوری G5 در این کشورها و توسعه امکانات دیجیتال ذیل راه ابریشم دیجیتال چین که در دوره همه‌گیری مورد توجه ویژه مدیران چینی قرار دارد، این روند تسریع خواهد کرد. ممکن است عدم برخورداری از مزایای این استراتژی در شرایط فعلی، فرصت‌های موجود ایران را با توجه به فعالیت گسترده کشورهای دیگر، در آینده‌ای نه چندان دور به شدت محدود نماید.

لزوم رفع چالش‌های ساختاری در حوزه اقتصاد سیاسی به واسطه اقداماتی نظیر احیای برجام و تصویب FATF با هدف تسهیل امکان سرمایه‌گذاری ذیل ابتکار کمربند و راه در ایران با توجه به ضرورت‌های دوران همه‌گیری

سرمایه‌گذاری‌های ابتکار در نیمه اول سال 2020 در همه بخش‌ها انجام شده است. سرمایه‌گذاری در بخش انرژی 37.6 درصد و سرمایه‌گذاری‌های مربوط به بخش حمل و نقل حدود 30 درصد از کل سرمایه‌گذاری‌ها را تشکیل می‌دهند که نشان دهنده تمرکز بر سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی در ابتکار است. به نظر می‌رسد که در دوره همه‌گیری و گسترش چالش‌های اقتصادی، سرمایه‌گذاری‌های چین بر پروژه‌های متمرکز شود که از نظر اقتصادی پایدارتر باشند؛ بر این مبنا ادامه روند تحریم‌ها و عدم رفع مشکلات ساختاری در تعامل با سایر نقاط جهان، مانع

از هر گونه سرمایه‌گذاری زیرساختی در ایران به خصوص در شرایط همه‌گیری و محدودیت منابع مالی چین در سرمایه‌گذاری‌ها خواهد شد. بنابراین توصیه می‌شود تا موانعی که در مسیر همکاری با سایر کشورها چه در بخش مبادلات مالی، چه در حوزه چشم‌انداز امکان همکاری‌ها در شرایط فارغ از تحریم هر چه سریع‌تر مهیا شود تا بتوان از امکانات ابتکار در عصر همه‌گیری برخوردار شد.

طبق آخرین نشست سالانه کمیته ملی کنفرانس مشورت سیاسی خلق چین به عنوان یک نهاد مشورتی سیاسی در جمهوری خلق چین و یکی از بخش‌های مرکزی حزب کمونیست در 28 می 2020 پس از همه‌گیری کرونا، تسریع در راه‌اندازی جاده ابریشم دیجیتال به کمک سرمایه‌گذاری‌های بیشتر در شبکه‌های G5 در کشورهای ابتکار و توسعه جاده ابریشم سلامت و بهره‌مندی از این ابزار به عنوان بخشی از راهکارهای منجر به توسعه در این کشورها، به شکل ویژه‌ای مورد توجه مدیران ابتکار قرار گرفته است. بر این مبنا می‌بایست موارد ذیل مورد توجه قرار گیرد:

ضرورت ورود فعال ایران به راه ابریشم سلامت در راستای مرتفع نمودن نیازهای ساختاری در حوزه بهداشت و سلامت و توسعه توانمندی اقتصادی و تجاری ایران در این بخش

با توجه به این‌که در حال حاضر ایجاد زیرساخت‌ها، به اشتراک گذاری اطلاعات، همکاری در تحقیق و توسعه و ظرفیت سازی در حوزه بهداشت و سلامت مورد توجه ویژه از سوی دست‌اندرکاران ابتکار کمربند و راه قرار دارد، ضروری است تا با ورود فعال به این بخش از امکانات مالی و زیرساختی موجود در راستای رفع چالش‌های حوزه بهداشت و سلامت برخوردار شد. این تحول ساختار می‌تواند علاوه بر تامین با کیفیت‌تر نیازهای این حوزه در داخل کشور، موجب ارتقای توان تجاری ایران گردد.

لزوم برخورداری از امکانات راه ابریشم دیجیتال ابتکار کمربند و راه با هدف تجهیز زیرساخت‌های این بخش و برخورداری از مزایای اقتصادی و تجاری آن برای ایران

در حال حاضر فرصت‌های زیادی برای تشکیل زنجیره‌های ارزش دیجیتال در برنامه جاده ابریشم دیجیتال وجود دارد؛ فرصت‌هایی که توسط اپراتورهایی نظیر شرکت‌های ICT و یا پلتفرم‌های تجارت الکترونیکی در حال تحقق هستند. همه‌گیری کرونا فرصت‌های بیشتری را برای توسعه بخش دیجیتال جاده ابریشم مهیا کرده است. تعامل بین فناوری و فرآیند کسب و کار، کلید فهم اثراتی است که تجارت الکترونیک بر معاملات اقتصادی و در نهایت بر کل اقتصاد می‌تواند داشته باشد. از آنجایی که برخورداری از امکانات مرتبط با فناوری اطلاعات و ارتباطات با توسعه تجارت برون مرزی در راه ابریشم دیجیتال، نتایج مثبتی بر توسعه روند تجارت و صادرات در بخش‌های مختلف به ارمغان خواهد آورد، ضروری است تا مشکلات ساختاری ایران در این حوزه به کمک منابع مالی و امکانات زیرساختی موجود در این پروژه محقق گردد.

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

منابع و مآخذ

- 1- Belt & Road News. (2019, January 22). *Belt & Road News*. Retrieved from Impact of China's Belt & Road on E-Commerce: <https://www.beltandroad.news/2019/01/22/impact-of-chinas-belt-road-on-e-commerce/>
- 2- Wang, C. (2020, June 3). *What is the future of the Belt and Road Initiative (BRI) after Covid-19 and after the "Two Sessions"?* A health silk road? Retrieved from Green Belt and Road Initiative Center: <https://green-bri.org/what-is-the-future-of-the-belt-and-road-initiative-bri-after-covid-19-and-after-the-two-sessions>
- 3- Chen, J., Bergquist, R., Nong Zhou, X., Bo Xue, J., & Bao Qian, M. (2020). Combating infectious disease epidemics through China's Belt and Road Initiative. *PLoS neglected tropical diseases*, 1-12. Retrieved from <https://think-asia.org/bitstream/handle/11540/12172/Future-of-Belt-Route-Initiative-in-the-post-COVID-19-world.pdf?sequence=1>
- 4- China's Ministry of Commerce. (2020, July 24). *Brief Statistics on China's Overseas Labor Service Cooperation from January to June 2020*. Retrieved from Ministry of Commerce Website: <http://english.mofcom.gov.cn/article/statistic/foreigntradecooperation/202008/20200802988834.shtml>
- 5- China's Ministry of Commerce. (2020, September 30). *Investment Cooperation between China and BRI participating Countries, January-August, 2020*. Retrieved from Ministry of Commerce Website: <http://english.mofcom.gov.cn/article/statistic/foreigntradecooperation/202010/20201003010996.shtml>
- 6- Chow Bing, N. (2020, May 26). *COVID-19 speeds up China's 'Health Silk Road'*. Retrieved from East Asia and the Pacific Forum: <https://www.eastasiaforum.org/2020/05/26/covid-19-speeds-up-chinas-health-silk-road/>
- 7- Chun Boo, B., David, M., & Simpfendorfer, B. (2020, March 23). *Understanding How COVID-19 Alters BRI*. Chicago, Illinois: Baker McKenzie. Retrieved from World Economic Forum: <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/covid-19-coronavirus-disrupt-chinas-bri/>
- 8- Gagu, L. (2020). The Belt and Road Initiative in the Context of the COVID-19. *Relations internationales*, 13(1), 20-35.
- 9- Hendrichske, H. (2020). *China's economic recovery from the COVID-19 pandemic*. Retrieved from Sydney Business insight: <https://sbi.sydney.edu.au/chinas-economic-recovery-from-the-covid-19-pandemic/#first-section>

- 10- Hong Kong Trade Development Council. (2020, December 2). *Search Investment Projects*. Retrieved from HKTDC Belt and Road portal: <https://beltandroad.hktdc.com/en/project-database>
- 11- Ilyas, A., & Ramay, S. (2020, June 19). Future of Belt & Route Initiative in the post COVID-19 world. *Policy Review*, 1-12. Retrieved from <https://think-asia.org/bitstream/handle/11540/12172/Future-of-Belt-Route-Initiative-in-the-post-COVID-19-world.pdf?sequence=1>
- 12- Lancaster, K., Rubin, M., & Rapp-Hooper, M. (2020, April 10). *Mapping China's Health Silk Road*. Retrieved from Council on Foreign Relations: <https://www.cfr.org/blog/mapping-chinas-health-silk-road>
- 13- Madden, P. (2019, October 9). *Figure of the Week: Foreign Direct Investment in Africa*. Retrieved from Brookings Institution: <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2019/10/09/figure-of-the-week-foreign-direct-investment-in-africa/>
- 14- Ra, S., & Li, Z. (2018). *Closing the Financing Gap in Asian Infrastructure*. Asian Development Bank. Retrieved January 20, 2020, from <https://www.adb.org/publications/closing-financing-gap-asian-infrastructure>
- 15- Silk Road Associates. (2019, September). *BRI & Beyond Forecast Five Divergent BRI Forecasts for the Decade Ahead*. Retrieved from Baker McKenzie: https://www.bakermckenzie.com/-/media/files/insight/publications/2019/09/bm_bri_infographic_m.pdf?la=en
- 16- UNDP & CDB. (2019). *Harmonizing Investment and Financing Standards towards Sustainable Development along the Belt and Road*. China Development Bank. Retrieved January 20, 2020, from <https://www.cn.undp.org/content/dam/china/docs/Publications/Harmonizing%20Investment%20and%20Financing%20Standards%202019.pdf>
- 17- Vinokurov, E. (2020). *COVID-2019 and the Future of the Belt and Road Initiative*. Hong Kong: Asian Financial Think Tank. Retrieved from https://efsd.eabr.org/upload/iblock/74a/AFTT_Vinokurov_Coronavirus-and-BRI_2020.pdf
- 18- Wang, C. (2020). *Brief: Investments in the Chinese Belt and Road Initiative (BRI) in the first half of 2020 during the Covid-19 pandemic*. Beijing: International Institute of Green Finance (IIGF).
- 19- Xiao, A. (2020, June 15). *China's Belt and Road initiative in a post-pandemic world*. Retrieved from Invesco in China: <https://www.invesco.com/invest-china/en/institutional/insights/chinas-belt-and-road-initiative-in-a-post-pandemic-world.html#refnotes5>
- 20- Xinsong, W. (2017, November 17). *One Belt, One Road's Governance Deficit Problem: How China Can Ensure Transparency*. Retrieved from Foreign Affairs:

<https://www.foreignaffairs.com/articles/east-asia/2017-11-17/one-belt-one-roads-governance-deficit-problem>

- 21- Yi, W. (2020, June 18). *Following Xi Jinping Thought on Diplomacy, Ministry of Foreign Affairs*. Retrieved from People's Republic of China: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/wjbz_663308/activities_663312/t1771257.shtml
- 22- ابوالمعصوم, ف., & شعبانی, م. (1398). گزارش سالانه تجارت الکترونیکی. تهران: مرکز توسعه تجارت الکترونیک. بازیابی از <http://ecommerce.gov.ir/> 1398
- 23- بزی, ا., شجاعی, س., اسفندیاری مقدم, ع., & سمیعی, ر. (1399). تبیین مدل راهبردی تجارت الکترونیک در بخش صادرات محصولات کشاورزی و توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر سیاست‌های اقتصاد مقاومتی. *تعاون و کشاورزی*, 9(33), 123-152.
- 24- خداداد حسینی, ح., & خدای, س. (1389). اثر اینترنت بر جهت دهی کانال‌های صادراتی در شرکت‌های کوچک و متوسط. *کاوش‌های مدیریت بازرگانی* (3), 1-26.
- 25- دماری, ب. (1394). چالش‌ها و راهکارهای توسعه حوزه بهداشت کشور، از دیدگاه معاونان بهداشت دانشگاه‌های علوم پزشکی و روسای مراکز بهداشت استان‌ها. *مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی*, 13(1), 1-16. بازیابی از <https://sjsph.tums.ac.ir/article-1-5238-fa.pdf>
- 26- راعی, م., & راعی, م. (1396). ارزیابی تأثیرات تجارت الکترونیک بر توسعه صادرات کالاهای ساخته شده کشورهای منتخب اسلامی. *مطالعات مدیریت و حسابداری*, 3(2), 179-187.
- 27- شمیرانی, م. (1394). چالش‌های استقرار تجارت الکترونیک در ایران. *کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت و مهندسی صنایع* (ص. 1-14). تهران: انجمن اقتصاد انرژی.
- 28- هژبرکیانی, ک. (1385). تأثیر تجارت الکترونیک بر متغیرهای کالان اقتصادی. *دومین همایش تجارت الکترونیک* (ص. 117-119). تهران: وزارت بازرگانی، معاونت برنامه ریزی و بررسی‌های اقتصادی.